ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
EVGENI TANCHEV
της 15ης Ιουλίου 2021 [1]

Υπόθεση C-948/19

UAB «Manpower LIT»
κατά
E.S.,
M.L.,
M.P.,
V.V.,
R.V.,
παρισταμένου του:
Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)

[αίτηση του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
(Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λιθουανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Προσωρινή απασχόληση – Πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104/ΕΚ – Οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Έμμεσοι εργοδότες δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 1, και του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2008/104 – Κανονισμός (ΕΚ) 1922/2006 – Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων ως έμμεσος εργοδότης»

1. Με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανώτατο Δικαστήριο, Λιθουανία) (στο εξής: αιτούν δικαστήριο) είναι η πέμπτη φορά που το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει την οδηγία 2008/104/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, περί της εργασίας μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης [2]. Η καινοτομία της έγκειται στο ότι ο έμμεσος εργοδότης στον οποίο οι ενάγοντες προσωρινά απασχολούμενοι E.S., M.L., M.P., V.V. και R.V. (στο εξής: ενάγοντες) [3]

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 ΕΕ 2008, L 327, σ. 9. Βλ. παλαιότερες αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2013, Della Rocca (C-290/12, EU:C:2013:235), της 17ης Μαρτίου 2015, AKT (C-533/13, EU:C:2015:173), της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883), της 14ης Οκτωβρίου 2020, KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στο πλαίσιο προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:823), και της 3ης Ιουνίου 2021, TEAM POWER (C-784/19, EU:C:2021:427). Βλ., επίσης, απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά ΕΚΤ (T-713/14, EU:T:2016:727).

3 Στον φάκελο της δικογραφίας, οι E.S., M.L., M.P., V.V. και R.V. αποκαλούνται «αναιρεσίβλητοι». Στις παρούσες προτάσεις θα αποκαλούνται ενάγοντες, επειδή με αυτή την ιδιότητα παρίσταντο στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας δίκης ενώπιον των λιθουανικών δικαστηρίων.

τοποθετήθηκαν από την εργοδότριά τους, UAB «Manpower» Lit (στο εξής: εναγόμενη εργοδότρια)[4], ήταν οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων[5] (στο εξής: EIGE).

2. Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι, κατά παράβαση τόσο του εθνικού δικαίου όσο και της οδηγίας 2008/104, υπέστησαν δυσμενή διάκριση από την εναγόμενη εργοδότρια, διότι, υπό τις πραγματικές περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης, το EIGE τους κατέβαλε αποδοχές μικρότερες από εκείνες που θα τους καταβάλλονταν εάν είχαν προσληφθεί απευθείας από το EIGE δυνάμει του κανονισμού αριθ. 31 (ΕΟΚ), 11 (ΕΚΑΕ) περί καθορισμού της υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων και του καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος και της Ευρωπαϊκής Κοινότητος Ατομικής Ενεργείας[6].

3. Επομένως, με τα έξι προδικαστικά ερωτήματα ζητείται να διευκρινιστεί αν, και σε ποιο βαθμό, το γεγονός ότι ο έμμεσος εργοδότης στον οποίο η εναγόμενη εργοδότρια τοποθέτησε τους ενάγοντες ήταν οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ασκεί επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

4. Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι το καθεστώς του EIGE ως οργανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν ασκεί επιρροή για την έκβαση της κύριας δίκης, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ενδεχόμενη απόφαση των λιθουανικών δικαστηρίων διατάσσουσα την εναγόμενη εργοδότρια να καταβάλει αποδοχές αναδρομικώς στους ενάγοντες δεν έχει σαφή αντίκτυπο στη διοικητική αυτονομία του EIGE[7] ούτε και θα αντέκειτο στον ΚΥΚ[8]. Τούτο είναι ουσιώδες, διότι η διαφορά της κύριας δίκης αποτελεί διαφορά μεταξύ δύο ιδιωτών, η οποία συνεπάγεται εκτίμηση της τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ειδική έκφραση της οποίας συνιστά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104[9], ενώ, εξάλλου, το EIGE σε αυτή τη δίκη έχει απλώς την ιδιότητα του τρίτου παρεμβαίνοντος.

5. Επιπλέον, το EIGE εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104 σε σχέση με την έννοια του όρου «έμμεσοι εργοδότες […] οι οποί[οι] ασκούν οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του εάν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα», κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 1,

4 Στον φάκελο της δικογραφίας, η UAB Manpower Lit αποκαλείται «αναιρεσείουσα». Στις παρούσες προτάσεις η UAB Manpower LIT θα αποκαλείται εναγόμενη, επειδή με αυτή την ιδιότητα παρίστατο στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας δίκης ενώπιον των λιθουανικών δικαστηρίων.

5 Βλ. κανονισμό (ΕΚ) 1922/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, περί ιδρύσεως του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (ΕΕ 2006, L 403, σ. 9). Βλ., ιδίως, άρθρο 1 του κανονισμού. Επισημαίνεται ότι το EIGE δεν είναι όργανο της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 13 ΣΕΕ. Η έκφραση «θεσμικά και λοιπά όργανα και οργανισμοί» χρησιμοποιείται συνήθως στις Συνθήκες ως αναφορά σε όλα τα επικουρικά όργανα που δημιουργούνται βάσει των Συνθηκών ή βάσει πράξεων παραγώγου δικαίου. Βλ. επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17) όσον αφορά το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη. Βλ., επίσης, άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της κωδικοποιημένης έκδοσης του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, της 25ης Σεπτεμβρίου 2012 (ΕΕ 2012, L 265, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε στις 18 Ιουνίου 2013 (ΕΕ 2013, L 173, σ. 65), στις 19 Ιουλίου 2016 (ΕΕ 2016, L 217, σ. 69), στις 9 Απριλίου 2019 (ΕΕ 2019, L 111, σ. 73), και στις 26 Νοεμβρίου 2019 (ΕΕ 2019, L 316, σ. 103). Όσον αφορά τους οργανισμούς, βλ. γενικά, επί παραδείγματι, Kohtamäki, N., *Theorizing the legitimacy of EU regulatory agencies* (Lang, 2019)· Busuioc, E., *European Agencies: Law and Practices of Accountability* (OUP, 2013).

6 ΕΕ ειδ. έκδ. 01/001, σ. 19, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό του Συμβουλίου (ΕΚ, Ευρατόμ) 723/2004, της 22ας Μαρτίου 2004, για την τροποποίηση του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του καθεστώτος που εφαρμόζεται στο λοιπό προσωπικό των Κοινοτήτων αυτών (ΕΕ 2004, L 124, σ. 1) (στο εξής: ΚΥΚ). Το τμήμα του κανονισμού 31 που αφορά το Καθεστώς που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού των Κοινοτήτων θα αναφέρεται στο εξής ως ΚΛΠ.

7 Βλ., ιδίως, άρθρο 335 ΣΛΕΕ.

8 Βλ., ιδίως, άρθρο 6 του κανονισμού 1922/2006 και άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ.

9 Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 5ης Ιουνίου 2018, Grupo Norte Facility (C-574/16, EU:C:2018:390, σκέψη 46), η οποία αφορούσε τη ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, που συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (ΕΕ 1999, L 175, σ. 43). Η αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2008/104 εξηγεί τη σχέση που υφίσταται μεταξύ των δύο αυτών οδηγιών.

παράγραφος 2, αυτής, δεδομένου ότι η οδηγία αυτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης.

I. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

6. Το άρθρο 1 της οδηγίας 2008/104, το οποίο τιτλοφορείται «Πεδίο εφαρμογής», έχει ως εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους εργαζόμενους μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης με σύμβαση εργασίας ή σχέση εξαρτημένης εργασίας, οι οποίοι τοποθετούνται σε έμμεσους εργοδότες για να εργασθούν προσωρινά υπό την επίβλεψη και τη διεύθυνσή τους.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις οι οποίες είναι εταιρείες προσωρινής απασχόλησης ή έμμεσοι εργοδότες και οι οποίες ασκούν οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του εάν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα.

3. Έπειτα από διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους, τα κράτη μέλη μπορούν να ορίζουν ότι η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις εργασίας ή στις σχέσεις εξαρτημένης εργασίας που συνάπτονται στο πλαίσιο ειδικού δημόσιου ή επιδοτούμενου από δημόσιες αρχές προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, ένταξης ή επιμόρφωσης.»

7. Το άρθρο 2 της οδηγίας αυτής, το οποίο τιτλοφορείται «Σκοπός», ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία αποσκοπεί στην εξασφάλιση της προστασίας των προσωρινά απασχολουμένων και στη βελτίωση της ποιότητας της προσωρινής απασχόλησης, με την εξασφάλιση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, όπως αυτή εκτίθεται στο άρθρο 5, στους προσωρινά απασχολούμενους και με την αναγνώριση των εταιρειών προσωρινής απασχόλησης ως εργοδοτών, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη την ανάγκη θέσπισης κατάλληλου πλαισίου για την προσφυγή στην προσωρινή απασχόληση προκειμένου να ενισχυθεί ουσιαστικά η δημιουργία θέσεων απασχόλησης και η ανάπτυξη ευέλικτων μορφών εργασίας.»

8. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2008/104, το οποίο τιτλοφορείται «Ορισμοί», προβλέπει στις παραγράφους 1, στοιχεία δ′ και στ′, και 2 τα ακόλουθα

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

[…]

δ) “έμμεσος εργοδότης”: το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο και υπό την επίβλεψη και τη διεύθυνση του οποίου εργάζεται προσωρινά ο προσωρινά απασχολούμενος·

[…]

στ) “βασικοί όροι εργασίας και απασχόλησης”: οι όροι εργασίας και απασχόλησης που ορίζονται από τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, τις συλλογικές συμβάσεις ή/και άλλες δεσμευτικές γενικές διατάξεις που ισχύουν για τον έμμεσο εργοδότη και αφορούν:

i) τη διάρκεια του χρόνου εργασίας, τις υπερωρίες, τα διαλείμματα, τις περιόδους ανάπαυσης, τη νυκτερινή εργασία, τις άδειες και τις αργίες·

ii) τις αποδοχές.

2. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις εθνικές διατάξεις σχετικά με τον ορισμό των αποδοχών, της σύμβασης εργασίας, της εργασιακής σχέσης ή του εργαζόμενου.

[…]»

9. Το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/104, το οποίο τιτλοφορείται «Αρχή της ίσης μεταχείρισης», περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο ΙΙ που αφορά τους όρους εργασίας. Το άρθρο 5, παράγραφος 1, έχει ως εξής:

«Οι βασικοί όροι εργασίας και απασχόλησης των προσωρινά απασχολούμενων, κατά τη διάρκεια της τοποθέτησής τους σε έμμεσο εργοδότη, είναι τουλάχιστον αυτοί που θα εφαρμόζονταν εάν οι εργαζόμενοι είχαν προσληφθεί απευθείας από τον εν λόγω εργοδότη για να καταλάβουν την ίδια θέση.

[…]»

10. Το άρθρο 2 του κανονισμού 1922/2006, το οποίο τιτλοφορείται «Στόχοι», έχει ως εξής:

«Οι γενικοί στόχοι του Ινστιτούτου είναι η συμβολή και η ενίσχυση της προώθησης της ισότητας των φύλων, ενσωματώνοντας, μεταξύ άλλων, τη διάσταση της ισότητας των φύλων σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές και τις συνακόλουθες εθνικές πολιτικές, καθώς και η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, και η προώθηση της συνειδητοποίησης του θέματος της ισότητας των φύλων από τον πολίτη της ΕΕ, με την παροχή τεχνικής βοηθείας στα κοινοτικά όργανα, ιδίως στην Επιτροπή, και στις αρχές των κρατών μελών, όπως ορίζεται στο άρθρο 3.»

11. Το άρθρο 3 του κανονισμού 1922/2006, το οποίο τιτλοφορείται «Καθήκοντα», έχει ως εξής:

«1. Για την επίτευξη των στόχων του άρθρου 2, το Ινστιτούτο:

α) συλλέγει, αναλύει και διαδίδει συναφείς αντικειμενικές, συγκρίσιμες και αξιόπιστες πληροφορίες για την ισότητα των φύλων, συμπεριλαμβανομένων αποτελεσμάτων ερευνών και βέλτιστης πρακτικής που του διαβιβάζονται από τα κράτη μέλη, τα κοινοτικά όργανα, τα ερευνητικά κέντρα, τους εθνικούς φορείς ισότητας, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις, τους κοινωνικούς εταίρους, τις τρίτες χώρες και τους διεθνείς οργανισμούς, και επίσης προτείνει τομείς για περαιτέρω έρευνα·

β) αναπτύσσει μεθόδους για τη βελτίωση της αντικειμενικότητας, της συγκρισιμότητας, και της αξιοπιστίας των δεδομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με την καθιέρωση κριτηρίων που βελτιώνουν τη συνοχή των πληροφοριών και συνυπολογίζουν τα θέματα φύλου κατά τη συλλογή των δεδομένων·

γ) αναπτύσσει, αναλύει, αξιολογεί και διαδίδει μεθοδολογικά εργαλεία που υποβοηθούν την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές και τις συνακόλουθες εθνικές πολιτικές και στηρίζει την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων σε όλα τα κοινοτικά όργανα και οργανισμούς·

δ) ερευνά την κατάσταση στην Ευρώπη όσον αφορά την ισότητα των φύλων·

ε) ιδρύει και συντονίζει Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ισότητα των Φύλων, στο οποίο συμμετέχουν κέντρα, φορείς, οργανισμοί και εμπειρογνώμονες που ασχολούνται με την ισότητα των φύλων και την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας, προκειμένου να ενισχυθεί και να ενθαρρυνθεί η έρευνα, να βελτιστοποιηθεί η αξιοποίηση των διαθεσίμων πόρων και να ενισχυθεί η ανταλλαγή και η διάδοση πληροφοριών·

στ) διοργανώνει ad hoc συναντήσεις εμπειρογνωμόνων προς υποστήριξη του ερευνητικού έργου του Ινστιτούτου, ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ερευνητών και προωθεί τη συμπερίληψη της προοπτικής της ισότητας στις έρευνές τους·

ζ) οργανώνει, με σκοπό να αυξηθεί η συνειδητοποίηση του πολίτη της ΕΕ όσον αφορά την ισότητα των φύλων, και από κοινού με ενδιαφερομένους παράγοντες, διασκέψεις, εκστρατείες και συναντήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και διαβιβάζει στην Επιτροπή τα αποτελέσματα και συμπεράσματα αυτών·

η) παρέχει ενημέρωση σχετικά με θετικά παραδείγματα μη στερεότυπων ρόλων γυναικών και ανδρών σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής, παρουσιάζει τα ευρήματά του και πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στη δημοσιοποίηση και αξιοποίηση τέτοιων επιτευγμάτων·

θ) προωθεί τον διάλογο και τη συνεργασία με μη κυβερνητικούς οργανισμούς και οργανώσεις για τις ίσες ευκαιρίες, πανεπιστήμια και εμπειρογνώμονες, ερευνητικά κέντρα, κοινωνικούς εταίρους και συναφείς οργανισμούς που επιδιώκουν την επίτευξη της ισότητας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο·

ι) καταρτίζει πηγές τεκμηρίωσης προσιτές στο κοινό·

ια) παρέχει ενημέρωση σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς· και

ιβ) παρέχει πληροφορίες στα κοινοτικά όργανα όσον αφορά την ισότητα των φύλων και την ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας των φύλων στις υπό προσχώρηση και τις υποψήφιες χώρες.

2. Το Ινστιτούτο δημοσιεύει ετήσια έκθεση πεπραγμένων.»

II. Το λιθουανικό δίκαιο

12. Ο Lietuvos Respublikos įdarbinimo per laikinojo įdarbinimo įmones įstatymas (νόμος περί εργασίας μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης), όπως ίσχυε από την 1η Μαΐου 2013 έως την 1η Ιουλίου 2017, ημερομηνία έναρξης ισχύος του νέου Lietuvos Respublikos Darbo kodeksas (εργατικού κώδικα της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, στο εξής: εργατικός κώδικας), περιελάμβανε την ακόλουθη διάταξη:

«Άρθρο 2. Βασικοί ορισμοί που χρησιμοποιούνται στον παρόντα νόμο.

[…]

3. Ως "έμμεσος εργοδότης" νοείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, καθώς και κάθε άλλη οργανωτική δομή, για την οποία και υπό τον έλεγχο και τη διεύθυνση της οποίας εργάζονται προσωρινά οι προσωρινά απασχολούμενοι.»

13. Το άρθρο 75, παράγραφος 2, του εργατικού κώδικα, το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2017, ορίζει τα εξής:

«Η εταιρία προσωρινής απασχόλησης οφείλει να διασφαλίζει ότι οι αποδοχές του προσωρινά απασχολούμενου, για την εργασία που παρέχει στον έμμεσο εργοδότη, είναι τουλάχιστον ίσες με εκείνες που θα του καταβάλλονταν εάν ο έμμεσος εργοδότης τον είχε προσλάβει για την ίδια θέση με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες ο προσωρινά απασχολούμενος απασχολείται από εταιρία προσωρινής απασχόλησης βάσει συμβάσεως εργασίας αορίστου χρόνου και του καταβάλλονται αποδοχές από την εταιρία προσωρινής απασχόλησης στα διαστήματα μεταξύ δύο τοποθετήσεων τουλάχιστον ίσες με τις αποδοχές που του καταβάλλονται κατά τον χρόνο τοποθετήσεως σε θέση εργασίας. Ο έμμεσος εργοδότης ευθύνεται επικουρικώς για την καταβολή στον προσωρινά απασχολούμενο, για την εργασία που του παρείχε ο τελευταίος, αποδοχών τουλάχιστον ίσων με εκείνες που θα του κατέβαλλε εάν τον είχε προσλάβει με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας για την ίδια θέση [10]».

14. Στις 6 Ιουνίου 2017, κατόπιν τροποποιήσεων που εισήγαγε ο νομοθέτης της Δημοκρατίας της Λιθουανίας στον εργατικό κώδικα, προστέθηκαν στο άρθρο 75, παράγραφος 2, τα εξής:

«2. […] Στο πλαίσιο αυτής της υποχρέωσης, ο έμμεσος εργοδότης οφείλει, κατόπιν αιτήματος της εταιρίας προσωρινής απασχόλησης, να της παράσχει πληροφορίες σχετικά με τις αποδοχές που καταβάλλει στους δικούς του εργαζομένους της συγκεκριμένης κατηγορίας.»

III. Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

15. Το 2012, η εναγόμενη εργοδότρια ήταν ανάδοχος δημόσιου διαγωνισμού με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών εύρεσης προσωρινού προσωπικού στο EIGE [11], το οποίο έχει την ιδιότητα του παρεμβαίνοντος στην κύρια δίκη. Η εναγόμενη εργοδότρια συνήψε με το EIGE σύμβαση, η οποία καθόριζε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το EIGE θα έπρεπε να καταφύγει σε υπηρεσίες προσωρινής απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των ειδών και των ειδικοτήτων του απαιτούμενου προσωπικού και των όρων απασχόλησης. Η σύμβαση αποσκοπούσε: στην υποστήριξη του προσωπικού του EIGE που υπαγόταν στον ΚΥΚ,· στην προσωρινή άσκηση καθηκόντων συμπληρωματικών προς εκείνα που ασκούνται συνήθως και προκύπτουν από συγκεκριμένα έργα· στην αντιμετώπιση περιόδων αιχμής για ορισμένο χρονικό διάστημα· στην κάλυψη προσωπικού εντός του EIGE σε περίπτωση απουσιών οφειλομένων σε ορισμένους συγκεκριμένους λόγους. Τα μέλη του προσωρινού προσωπικού δεν θα έπρεπε να ανήκουν στο προσωπικό του EIGE που εμπίπτει στις διατάξεις του ΚΥΚ ή έχει προσληφθεί βάσει του ΚΥΚ [12].

[10] Παρόμοια πρόβλεψη περιλαμβάνεται στο άρθρο 3, παράγραφος 3, του νόμου περί εργασίας μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης.

[11] Τούτο επισημάνθηκε από το EIGE με την απάντησή του στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου, προκειμένου να συμμορφωθεί προς τον κανονισμό (ΕΕ, Ευρατόμ) 966/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) αριθ. 1605/2002 του Συμβουλίου (ΕΕ 2012, L 298, σ. 1). Ο κανονισμός αυτός δεν ισχύει πλέον.

[12] Όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής.

16. Η εναγόμενη εργοδότρια προκήρυξε διαγωνισμούς για θέσεις εργασίας ανάλογα με τις ανάγκες του EIGE και δημοσίευσε προκήρυξη πρόσληψης στον ιστότοπό της και αγγελίες θέσεων απασχόλησης. Σε αυτές τις ανακοινώσεις περιγραφόταν συνοπτικά η φύση της εργασίας και τα απαιτούμενα προσόντα για την πλήρωση των διαθέσιμων θέσεων [13].

17. Οι ενάγοντες συνήψαν συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης με την εναγόμενη εργοδότρια, η οποία ανέλαβε την υποχρέωση να τους καταβάλει ωρομίσθιο, που ήταν κυμαινόμενο κατά τη διάρκεια ισχύος της σχέσης εργασίας. Τα ωρομίσθια που έπρεπε να καταβληθούν ήταν 5,20 ευρώ για βοηθό στην υπηρεσία τεκμηρίωσης, 5,20 ευρώ για βοηθό στην υπηρεσία επικοινωνιών, 4,34 ευρώ για βοηθό διοίκησης, 5,20 ευρώ για υποστήριξη μηχανοργάνωσης και 4,34 ευρώ για βοηθό στην υπηρεσία προσωπικού [14].

18. Στις συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης επισυνάφθηκαν παραρτήματα, σύμφωνα με τα οποία οριζόταν ως έμμεσος εργοδότης το EIGE. Επιπλέον, στα παραρτήματα αναφέρονταν τα μέλη του προσωπικού του EIGE που ήταν επιφορτισμένα με την παροχή οδηγιών για την εκτέλεση της συμφωνηθείσας εργασίας [15].

19. Οι συμβάσεις παρέμειναν σε ισχύ μέχρι την ανάκληση της εντολής του έμμεσου εργοδότη, ήτοι του EIGE. Μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2019, είχε γίνει καταγγελία των συμβάσεων όλων των εναγόντων. Υπό το πρίσμα αυτό, οι ενάγοντες προσέφυγαν ενώπιον της Darbo ginčų komisija (επιτροπής επίλυσης εργατικών διαφορών, Λιθουανία) με αίτημα την καταβολή καθυστερημένων διαφορών αποδοχών.

20. Με απόφαση της 20ής Ιουνίου 2018, η επιτροπή επίλυσης εργατικών διαφορών, επικαλούμενη την οδηγία 2008/104 και το άρθρο 75, παράγραφος 2, του εργατικού κώδικα, έκρινε ότι οι ενάγοντες υπέστησαν δυσμενή διάκριση από την εναγομένη, διότι τους καταβλήθηκαν αποδοχές μικρότερες από εκείνες που θα τους καταβάλλονταν εάν είχαν προσληφθεί απευθείας από το EIGE. Η επιτροπή επίλυσης εργατικών διαφορών έκρινε ότι οι εργαζόμενοι που είχαν προσληφθεί στο πλαίσιο των συμβάσεων προσωρινής απασχόλησης ασκούσαν καθήκοντα μόνιμου προσωπικού του EIGE. Η επιτροπή επίλυσης εργατικών διαφορών αποφάσισε ότι έπρεπε να καταβληθούν στους ενάγοντες αποδοχές αντίστοιχες προς αυτές που ισχύουν για τους συμβασιούχους υπαλλήλους του EIGE που υπάγονται βάσει του ΚΛΠ στην ομάδα καθηκόντων ΙΙ, βαθμός 4 (εργασίες γραφείου και γραμματείας, διεύθυνση γραφείου και άλλες ισοδύναμες εργασίες, εκτελούμενες υπό την επίβλεψη μονίμων ή εκτάκτων υπαλλήλων) [16]. Διέταξε την εναγόμενη εργοδότρια να καταβάλει καθυστερούμενες αποδοχές έξι μηνών κατά το έτος 2018 [17].

21. Η εναγόμενη εργοδότρια προσέφυγε, ανεπιτυχώς, κατά της αποφάσεως της επιτροπής επίλυσης εργατικών διαφορών ενώπιον του Vilniaus miesto apylinkės teismas (πρωτοδικείου του Βίλνιους, Λιθουανία), το οποίο απέρριψε τα αιτήματά της με απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2019. Στη συνέχεια, η εναγόμενη εργοδότρια άσκησε έφεση ενώπιον του Vilniaus apygardos teismas (περιφερειακού δικαστηρίου του Βίλνιους, Λιθουανία). Η έφεση απορρίφθηκε με διάταξη της 20ής Ιουνίου 2019.

13 Όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής.

14 Όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής.

15 Όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής.

16 Άρθρο 80 του ΚΛΠ.

17 Όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής.

22. Η εναγόμενη εργοδότρια άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Το δικαστήριο αυτό αποφάσισε, στις 30 Δεκεμβρίου 2019, ότι η διαφορά της κύριας δίκης έθετε ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Υπέβαλε τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα με αίτηση προδικαστικής αποφάσεως:

«1) Ποια είναι η έννοια του όρου "δημόσιες επιχειρήσεις" στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104; Θα πρέπει να θεωρηθούν οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως [το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)] "δημόσιες επιχειρήσεις" κατά την έννοια της οδηγίας 2008/104;

2) Ποιος (ήτοι, η εταιρία προσωρινής απασχόλησης, ο έμμεσος εργοδότης, ένας εξ αυτών ή ενδεχομένως και αμφότεροι) πρέπει να πληροί το κριτήριο της άσκησης οικονομικής δραστηριότητας κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104; Θα πρέπει οι τομείς δραστηριότητας και τα καθήκοντα του EIGE, όπως αυτά ορίζονται στα άρθρα 3 και 4 του κανονισμού [1922/2006], να θεωρηθούν οικονομικές δραστηριότητες κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104;

3) Μπορεί το άρθρο 1, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2008/104, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας τις δημόσιες και ιδιωτικές εταιρίες προσωρινής απασχόλησης ή τους έμμεσους εργοδότες που δεν εμπλέκονται στις περιγραφόμενες στο άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας σχέσεις εργασίας και που δεν ασκούν τις περιγραφόμενες στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας οικονομικές δραστηριότητες;

4) Θα πρέπει οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104, σχετικά με τα δικαιώματα των προσωρινά απασχολουμένων όσον αφορά τους βασικούς όρους εργασίας και απασχόλησης, και ειδικότερα τις αποδοχές, να τύχουν πλήρους εφαρμογής στις περιπτώσεις οργανισμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι υπόκεινται σε ειδικούς κανόνες εργατικού δικαίου της Ένωσης και στα άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ;

5) Αντιβαίνει το δίκαιο κράτους μέλους (άρθρο 75 του εργατικού κώδικα της Λιθουανίας), διά του οποίου μεταφέρονται στην εσωτερική έννομη τάξη οι διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 για το σύνολο των επιχειρήσεων που απασχολούν προσωρινά απασχολούμενους (περιλαμβανομένων και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης), στην αρχή της διοικητικής αυτονομίας των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, η οποία κατοχυρώνεται στα άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ, καθώς και στις διατάξεις του [ΚΥΚ] που ρυθμίζουν τον υπολογισμό και την καταβολή των αποδοχών;

6) Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι όλες οι θέσεις εργασίας (ειδικότητες) για τις οποίες προσλαμβάνει απευθείας εργαζομένους το EIGE περιλαμβάνουν καθήκοντα τα οποία μπορούν να ασκούν κατ' αποκλειστικότητα οι εργαζόμενοι που υπόκεινται στις διατάξεις του [ΚΥΚ], μπορεί οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας (ειδικότητες) των προσωρινά απασχολουμένων να θεωρηθούν "ίδι[ες] θέσ[εις]" κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104;»

23. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στο Δικαστήριο οι ενάγοντες, η Δημοκρατία της Λιθουανίας και η Επιτροπή. Δεν έλαβε χώρα επ' ακροατηρίου συζήτηση, αλλά το Δικαστήριο έθεσε ερωτήσεις προς γραπτή απάντηση. Το EIGE και η Επιτροπή απάντησαν.

IV. Περίληψη των γραπτών παρατηρήσεων

24. Οι ενάγοντες επισημαίνουν ότι το EIGE δεν έχει την ιδιότητα ούτε του εναγομένου ούτε του παρεμβαίνοντος στην κύρια δίκη και ούτε είναι υπεύθυνο, δυνάμει του άρθρου 75, παράγραφος 2, του εργατικού κώδικα, για την καταβολή των μισθών των εναγόντων. Και οι δύο διάδικοι είναι λιθουανικές οντότητες και η προστασία που προβλέπει η οδηγία 2008/104 δεν μπορεί να αρθεί λόγω του διεθνούς καθεστώτος του EIGE. Αυτό θα προκαλούσε κοινωνικές εντάσεις.

25. Κατά πάγια νομολογία, αλλά και σύμφωνα με το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, φορείς που δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα, δεν αποκλείονται αυτομάτως από την άσκηση «οικονομικής δραστηριότητας» [18]. Αντιθέτως, ως «οικονομική δραστηριότητα» νοείται κάθε δραστηριότητα που συνδέεται με οικονομική πράξη, ανεξαρτήτως των συμφερόντων για την ικανοποίηση των οποίων αυτή ασκείται. Οι διάφορες δραστηριότητες του EIGE (επί παραδείγματι, η εκπαίδευση, η ενημέρωση, η συλλογή στατιστικών στοιχείων) έχουν οικονομικό χαρακτήρα, διότι η άσκησή τους απαιτεί οικονομικές συναλλαγές, όπως πράξεις πληρωμής. Μόνον οι εθελοντικές δραστηριότητες δεν είναι «οικονομικές δραστηριότητες».

26. Ερμηνεία της οδηγίας 2008/104 η οποία επιτρέπει στους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι το EIGE, να εισάγουν διακρίσεις εις βάρος των προσωρινά απασχολουμένων λόγω του ότι το προσωπικό του EIGE που έχει προσληφθεί βάσει του ΚΥΚ απολαύει ειδικού καθεστώτος το οποίο δεν είναι συγκρίσιμο με αυτό των προσωρινά απασχολούμενων θα αντέβαινε στους σκοπούς που επιδιώκονται με την οδηγία 2008/104.

27. Η απουσία στο λιθουανικό δίκαιο της έννοιας των «οικονομικών δραστηριοτήτων» κατά την εφαρμογή της οδηγίας 2008/104 με το άρθρο 75 του εργατικού κώδικα είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης [19]. Δεκαεννέα κράτη μέλη εφαρμόζουν την οδηγία 2008/104 κατά τον ίδιο τρόπο όπως και η Λιθουανία.

28. Οι ενάγοντες υποστηρίζουν ότι ήταν πρόδηλο ότι το EIGE μπορούσε να προσλάβει απευθείας προσωπικό, δυνάμει του ΚΥΚ, για να εκπληρώσει διοικητικά καθήκοντα όμοια με εκείνα για τα οποία προσελήφθησαν [20]. Η αρμοδιότητα για άμεσες προσλήψεις εκτείνεται από χειρωνακτικές εργασίες, όπως αυτές που εκτελούν οι αχθοφόροι και το προσωπικό καθαρισμού, έως καθήκοντα τα οποία ασκούνται από υψηλόβαθμα διευθυντικά στελέχη. Τα καθήκοντα που εκτελούνται από προσωρινά απασχολούμενους θα πρέπει να συγκριθούν με τα καθήκοντα του μόνιμου προσωπικού του EIGE.

29. Ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους, οι ενάγοντες προσκόμισαν πληθώρα αποδεικτικών στοιχείων (ηλεκτρονικά μηνύματα, καταθέσεις κ.λπ.) από τα οποία προκύπτει ότι στην πραγματικότητα δεν ασκούσαν μόνον καθήκοντα υποστήριξης, αλλά και καθήκοντα τα οποία θα έπρεπε να ασκούνται μόνον από προσωπικό το οποίο έχει προσληφθεί απευθείας από το EIGE (επί παραδείγματι, προγραμματισμό και διαχείριση του προϋπολογισμού). Πρόκειται για πραγματικό ζήτημα που πρέπει να γίνει σεβαστό, ακόμη και αν, από νομικής απόψεως, τα καθήκοντα του μόνιμου προσωπικού του EIGE και των εναγόντων δεν είναι συγκρίσιμα.

18 Οι ενάγοντες επικαλούνται την απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betreibsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883).

19 Εν προκειμένω, οι ενάγοντες παραπέμπουν στον σκοπό της οδηγίας 2008/104, όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 2 αυτής, καθώς και στη σύσταση της Επιτροπής, της 12ης Ιουλίου 2004, για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο οδηγιών που επηρεάζουν την εσωτερική αγορά (ΕΕ 2005, L 98, σ. 47).

20 Εν προκειμένω, οι ενάγοντες παραπέμπουν στο άρθρο 80 του ΚΛΠ, καθώς και στις εκεί μνημονευόμενες ομάδες καθηκόντων και τα αντίστοιχα καθήκοντα.

30. Τέλος, οι ενάγοντες επισημαίνουν ότι παρείχαν τις υπηρεσίες τους ως προσωρινά απασχολούμενοι για χρονικά διαστήματα μεταξύ 22 μηνών και 36 μηνών. Το EIGE κατήγγειλε τις συμβάσεις μετά την άσκηση εκ μέρους των εναγόντων προσφυγής για την καταβολή διαφορών αποδοχών. Οι αποδοχές που καταβλήθηκαν στους ενάγοντες κυμαίνονταν μεταξύ 700 και 800 ευρώ, περίπου το ένα τρίτο των αποδοχών του προσωπικού του EIGE που έχει προσληφθεί απευθείας και ασκεί παρόμοια καθήκοντα.

31. Στο πλαίσιο του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η Δημοκρατία της Λιθουανίας επισημαίνει ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων εις βάρος των προσωρινά απασχολουμένων είναι αρχή του κοινωνικού δικαίου της Ένωσης η οποία δεν πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς [21]. Το ευρύ πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104 αποτυπώνεται στην ευρεία ερμηνεία που έχει δοθεί στην έννοια του «εργαζομένου» κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής [22]. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου επί της ερμηνείας των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης για την προστασία των εργαζομένων, οι εξαιρέσεις πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο που να τις περιορίζει στο απολύτως αναγκαίο μέτρο για τη διαφύλαξη των συμφερόντων τα οποία προστατεύει η παρέκκλιση [23].

32. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, οποιαδήποτε εξαίρεση από το προσωπικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104 πρέπει να είναι σαφής και ακριβής [24]. Ο περιορισμός αυτός της χρήσης προσωρινά απασχολουμένων σε φορείς δημοσίου δικαίου, όπως το EIGE, δεν θα δικαιολογείτο από κανέναν από τους λόγους που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 όσον αφορά απαγορεύσεις ή περιορισμούς που επιτρέπονται όσον αφορά την προσωρινή απασχόληση [25]. Πράγματι, η μείωση της προστασίας των προσωρινά απασχολουμένων για τον λόγο και μόνον ότι ο έμμεσος εργοδότης στηρίζεται σε διαφορετική νομική βάση από εκείνη που προβλέπει το δημόσιο δίκαιο των κρατών μελών θα ισοδυναμούσε με άλλη μια βάση θεμελίωσης αδικαιολόγητης διάκρισης. Έχει ήδη κριθεί, από πρακτικής απόψεως, ότι όταν τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί προσλαμβάνουν προσωρινά απασχολούμενους, πρέπει να τηρούν το δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένα [26].

33. Η Δημοκρατία της Λιθουανίας υποστηρίζει ότι η οδηγία 2008/104 υλοποιεί τα θεμελιώδη δικαιώματα που εγγυάται το άρθρο 31 του Χάρτη. Επομένως, αμφότερα εφαρμόζονται στο EIGE υπό την ιδιότητά του ως «έμμεσου εργοδότη», βάσει του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη. Τα θεσμικά όργανα οφείλουν, σύμφωνα με το καθήκον καλόπιστης συνεργασίας που υπέχουν, να λαμβάνουν υπόψη στη συμπεριφορά τους ως εργοδότες νομικές πράξεις που έχουν εκδοθεί σε επίπεδο Ένωσης [27].

21 Η Δημοκρατία της Λιθουανίας παραπέμπει στην απόφαση της 5ης Ιουνίου 2018, Grupo Norte Facility (C-574/16, EU:C:2018:390, σκέψεις 36 έως 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Γίνεται επίσης αναφορά, υπό το πρίσμα των σκοπών της οδηγίας 2008/104, στις αιτιολογικές σκέψεις 10 και 12 καθώς και στα άρθρα 2 και 5 αυτής.

22 Παραπέμπει στην απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883, σκέψη 36).

23 Παραπέμπει στην απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, σκέψη 40).

24 Στο πλαίσιο αυτό, η Δημοκρατία της Λιθουανίας παραπέμπει στις εξαιρέσεις που προβλέπονται στα άρθρα 1, παράγραφος 3, και 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104.

25 Βλ., γενικώς, απόφαση της 17ης Μαρτίου 2015, AKT (C-533/13, EU:C:2015:173). Βλ., επίσης, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στον ίδιο εργοδότη μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:823, σκέψη 43).

26 Παραπέμπει στην απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά EKT (T-713/14, EU:T:2016:727, σκέψεις 28 και 95).

27 Παραπέμπει στις αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά EKT (T-713/14, EU:T:2016:727, σκέψεις 96, 105 και 106), και της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, Επανεξέταση, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, σκέψη 39).

34. Όσον αφορά το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, η Δημοκρατία της Λιθουανίας συμμερίζεται την άποψη της Επιτροπής[28]. Τα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η Λιθουανία, έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104, που αποτελεί μέτρο ελάχιστης εναρμόνισης, και να το επεκτείνουν σε έμμεσους εργοδότες που δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες[29], οπότε δεν είναι αναγκαίο να αποφασιστεί αν το EIGE ασκεί οικονομικές δραστηριότητες κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104.

35. Όσον αφορά το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, η Δημοκρατία της Λιθουανίας υποστηρίζει ότι, ελλείψει ειδικού κανόνα στον ΚΥΚ, η τοποθέτηση προσωρινά απασχολουμένων σε οργανισμό της Ένωσης ως «έμμεσο εργοδότη» διέπεται από το άρθρο 5 της οδηγίας 2008/104 και από το δίκαιο του κράτους μέλους που τη μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη (ιδίως λόγω του άρθρου 335 ΣΛΕΕ). Αυτή είναι η θέση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο αμφισβήτησε τη νομιμότητα των δραστηριοτήτων επτά οργανισμών της Ένωσης, μεταξύ των οποίων και του EIGE, όσον αφορά την τήρηση των κανόνων της οδηγίας 2008/104[30].

36. Κατά την εφαρμογή από τη Λιθουανία της οδηγίας 2008/104, δεν συντρέχει παραβίαση της αρχής της αυτονομίας των θεσμικών οργάνων της Ένωσης ή των κανόνων υπολογισμού των αποδοχών που περιέχονται στον ΚΥΚ. Τυχόν διαφορετική μεταχείριση των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης πρέπει να προβλέπεται από άμεσα εφαρμοστέους κανόνες του δικαίου της Ένωσης.

37. Όσον αφορά το έκτο προδικαστικό ερώτημα, η Δημοκρατία της Λιθουανίας υπογραμμίζει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 συνιστά ειδική έκφραση της γενικής αρχής της ίσης μεταχείρισης[31]. Η φράση «για να καταλάβουν την ίδια θέση εργασίας» του άρθρου 5, παράγραφος 1, επιτρέπει μια υποθετική σύγκριση μεταξύ εργαζομένων. Δεν μπορεί να ερμηνευθεί στενώς υπό την έννοια, παραδείγματος χάριν, ότι οι επίμαχες θέσεις εργασίας πρέπει να είναι πανομοιότυπες, διότι στην περίπτωση αυτή η υποχρέωση θα ήταν εξαιρετικά εύκολο να καταστρατηγηθεί. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το EIGE κατέφυγε στη διαδικασία πρόσληψης προσωρινά απασχολουμένων για την υποστήριξη του μόνιμου προσωπικού του, με σκοπό αυτοί να αναλάβουν, μεταξύ άλλων, την εκτέλεση συμπληρωματικών εργασιών και να αντισταθμίσουν τις ελλείψεις του EIGE σε προσωπικό. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι, λαμβανομένων υπόψη των συμβάσεων απασχόλησης των εναγόντων και των καθηκόντων που είχαν πράγματι αναλάβει, όλοι οι προσωρινά απασχολούμενοι ασκούσαν, εν όλω ή εν μέρει, καθήκοντα μόνιμου προσωπικού του EIGE. Το γεγονός ότι οι προσωρινά απασχολούμενοι μπορούν να καλύπτουν θέσεις μονίμων υπαλλήλων ή μελών του λοιπού προσωπικού που απουσιάζουν λόγω άδειας ασθενείας ή γονικής άδειας αντικρούει το επιχείρημα ότι απαγορεύεται η ανάθεση καθηκόντων βάσει του ΚΥΚ σε απασχολούμενους που δεν υπάγονται σε αυτόν τον κανονισμό.

28 Παραπέμπει στην έκθεση COM(2014) 176 final.

29 Παραπέμπει στο άρθρο 9 της οδηγίας 2008/104 και στην απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betreibsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883, σκέψεις 44 έως 47).

30 ΕΕ 2019, C 417, σ. 1 (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2019.417.01.0001.01.FRA&toc=OJ:C:2019:417:TOC), σημεία 1.33 και 2.30.

31 Γίνεται, συναφώς, παραπομπή στην απόφαση της 5ης Ιουνίου 2018, Grupo Norte Facility (C-574/16, EU:C:2018:390, σκέψη 46).

38. Όσον αφορά το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τόσο η εταιρία προσωρινής απασχόλησης όσο και οι έμμεσοι εργοδότες πρέπει να ασκούν οικονομική δραστηριότητα βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται επίσης από το ιστορικό θέσπισης της οδηγίας [32].

39. Η Επιτροπή αναγνωρίζει βεβαίως ότι, βάσει του γράμματος του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, το EIGE δεν μπορεί να εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής της για τον λόγο ότι είναι δημόσια επιχείρηση. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το EIGE δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα [33], κυρίως διότι το EIGE δεν προσφέρει αγαθά ή υπηρεσίες σε ορισμένη αγορά και δεν ανταγωνίζεται τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που προσφέρει άλλη επιχείρηση.

40. Κατόπιν των ανωτέρω, η Επιτροπή προτείνει να αναδιατυπωθεί το τρίτο προδικαστικό ερώτημα ως ακολούθως: «Έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104 την έννοια ότι αντιτίθεται σε νομοθεσία κράτους μέλους δυνάμει της οποίας η οδηγία 2008/104 έχει εφαρμογή σε εταιρίες προσωρινής απασχόλησης ή έμμεσους εργοδότες που δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα;» Η Επιτροπή προτείνει να δοθεί αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό [34].

41. Όσον αφορά το τέταρτο και το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, η Επιτροπή εκτιμά ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 επιτάσσει να αντιμετωπίζονται οι ενάγοντες με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζονται και οι εργαζόμενοι που προσλαμβάνονται απευθείας από το EIGE βάσει του λιθουανικού δικαίου –κατ' αντιδιαστολή με αυτούς που προσλαμβάνονται μέσω εταιριών προσωρινής απασχόλησης– όχι όμως με τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι εργαζόμενοι οι οποίοι προσλαμβάνονται βάσει του ΚΥΚ [35]. Το EIGE αποφάσισε να απασχολήσει προσωρινά απασχολούμενους βάσει της νομοθεσίας του κράτους μέλους, επιλογή η οποία ήταν νόμιμη υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, δυνάμει των άρθρων 272 και 335 ΣΛΕΕ. Αυτή η δικαιοπρακτική ικανότητα για σύναψη συμβάσεων που αναγνωρίζεται δυνάμει των εν λόγω άρθρων εκτείνεται στη σύναψη συμβάσεων εργασίας ή παροχής υπηρεσιών [36]. Μια τέτοια πρόσληψη είναι παράνομη μόνον αν πραγματοποιείται για να αποφευχθεί η εφαρμογή των διατάξεων του ΚΥΚ [37], αλλά τα θεσμικά

32 Η Επιτροπή παραπέμπει, συναφώς, στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της αρχικής πρότασης της Επιτροπής όσον αφορά την οδηγία (COM/2002/0149 final)· ένα νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 20ής Μαρτίου 2002· την τροποποιημένη πρόταση της Επιτροπής της 28ης Νοεμβρίου 2002.

33 Η Επιτροπή επικαλείται τις αποφάσεις της 24ης Μαΐου 2011, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου του Βελγίου (C-47/08, EU:C:2011:334, σκέψη 96), της 6ης Σεπτεμβρίου 2011, Scattolon (C-108/10, EU:C:2011:542, σκέψη 44), και της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883, σκέψεις 44 και 47). Επικαλείται επίσης την αιτιολογική σκέψη 10, καθώς και τα άρθρα 2, 3 και 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1922/2006.

34 Συναφώς, η Επιτροπή παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 23, καθώς και στα άρθρα 9, παράγραφος 1, και 11 της οδηγίας 2008/104, τη νομική βάση της οδηγίας, ήτοι στο άρθρο 153, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 137, παράγραφος 2, ΣΕΚ), στο άρθρο 153, παράγραφος 4, ΣΛΕΕ, καθώς και στις αποφάσεις της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi (C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360, σκέψεις 39 έως 42), της 17ης Ιουλίου 1997, Leur-Bloem (C-28/95, EU:C:1997:369, σκέψη 33), και της 19ης Νοεμβρίου 2019, TSN και AKT (C-609/17 και C-610/17, EU:C:2019:981, σκέψη 48). Η Επιτροπή προσθέτει, με την απάντησή της στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου, ότι οι εν λόγω εθνικές νομοθετικές διατάξεις δεν αντιβαίνουν στο άρθρο 336 ΣΛΕΕ, το οποίο παρέχει αυτονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά τον ΚΥΚ.

35 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο ΚΥΚ διέπει τις έννομες σχέσεις μεταξύ των θεσμικών οργάνων και των υπαλλήλων τους και δημιουργεί αμοιβαία δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η Επιτροπή παραπέμπει στις αποφάσεις της 22ας Φεβρουαρίου 2006, Adam κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-342/04, EU:T:2006:61, σκέψη 34), και της 12ης Ιουλίου 2011, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Q (T-80/09 P, EU:T:2011:347, σκέψη 41).

36 Η Επιτροπή παραπέμπει στην απόφαση της 19ης Ιουλίου 1999, Mammarella κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-74/98, EU:T:1999:159, σκέψεις 39 και 40). Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, Mulfinger κ.λπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (C-249/87, EU:C:1989:614, σκέψη 10).

37 Απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, Mulfinger κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-249/87, EU:C:1989:614, σκέψεις 11 και 14).

όργανα διαθέτουν ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά την επιλογή του μέσου που είναι το πλέον κατάλληλο για την πρόσληψη. Αυτό παρέχει περισσότερη ευελιξία από ό,τι οι προϋποθέσεις που ισχύουν για τους εργαζομένους που εμπίπτουν στην κατηγορία των συμβασιούχων υπαλλήλων [38].

42. Η Επιτροπή προσθέτει ότι οι οδηγίες έχουν ως αποδέκτες τα κράτη μέλη και δεν μπορούν, αυτές καθεαυτές, να επιβάλλουν υποχρεώσεις στα θεσμικά όργανα της Ένωσης όσον αφορά τις σχέσεις τους με το προσωπικό τους [39]. Δυνάμει του άρθρου 336 ΣΛΕΕ, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης καθορίζουν τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις αυτές και, συνεπώς, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις οι οδηγίες εφαρμόζονται εμμέσως [40], μολονότι μπορούν να αποτελέσουν πηγή εμπνεύσεως για τον προσδιορισμό των υποχρεώσεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης όσον αφορά τις δημόσιες λειτουργίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης [41], τα δε όργανα αυτά, όταν ενεργούν ως εργοδότες, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις νομοθετικές διατάξεις που θεσπίζονται σε επίπεδο Ένωσης [42]. Τούτο ισχύει μόνο για τους μονίμους υπαλλήλους και το λοιπό προσωπικό που υπάγεται στον ΚΥΚ και, επομένως, όχι για τους ενάγοντες.

43. Για τον λόγο αυτόν, η κατάσταση των εναγόντων πρέπει να συγκριθεί, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104, με το προσωπικό που προσλαμβάνεται απευθείας από το EIGE δυνάμει του λιθουανικού δικαίου, χωρίς τη μεσολάβηση εταιρίας προσωρινής απασχόλησης, και όχι με το προσωπικό της Ένωσης που υπάγεται στον ΚΥΚ. Η προσέγγιση αυτή συνάδει με την αρχή της αυτονομίας των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Πρόσωπο το οποίο δεν προσλαμβάνεται από θεσμικό όργανο της Ένωσης αλλά από νομικό πρόσωπο το οποίο υπόκειται στη νομοθεσία κράτους μέλους, όπως είναι μια εταιρία προσωρινής απασχόλησης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει προσληφθεί από αρχή ισοδύναμη προς διοικητική αρχή και δεν μπορεί να αποκτήσει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης [43]. Ερμηνεία της οδηγίας 2008/104 υπό την έννοια ότι οι έκτακτοι υπάλληλοι θεωρούνται πράγματι ισοδύναμοι προς τους συμβασιούχους υπαλλήλους θα μπορούσε να θίξει την αυτονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης [44] και να δημιουργήσει ανυπέρβλητες πρακτικές δυσχέρειες [45]. Η Επιτροπή διερωτάται αν πρέπει να τύχει εφαρμογής το πρωτόκολλο (αριθ. 7) περί των προνομίων και ασυλιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης [46].

44. Όσον αφορά το έκτο προδικαστικό ερώτημα, η Επιτροπή επισημαίνει ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να διαπιστώσει αν οι ενάγοντες εκπλήρωσαν διοικητικά καθήκοντα ή, μάλλον, καθήκοντα συνδεόμενα με τις «κύριες δραστηριότητες» και τα καθήκοντα του EIGE βάσει του ιδρυτικού κανονισμού του, προκειμένου να εξακριβωθεί αν ο σκοπός ήταν να αποφευχθεί η εφαρμογή του ΚΥΚ. Πάντως, θεωρεί ότι το EIGE δεν υπερέβη τα όρια της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει προσλαμβάνοντας προσωρινά απασχολούμενους δυνάμει του λιθουανικού δικαίου. Πράγματι, η διοικητική αρωγή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως καθήκον που πρέπει να αναλάβει το

38 Η Επιτροπή παραπέμπει, μεταξύ άλλων, στην απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2015, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά D' Agostino (T-670/13, EU:C:2015:877, σκέψη 32).

39 Η Επιτροπή παραπέμπει εν προκειμένω στην απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2018, Carreras Sequeros κ.λπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-518/16, EU:T:2018:873, σκέψη 60) (κατ' αναίρεση C-119/19 P).

40 Η Επιτροπή παραπέμπει εν προκειμένω στο παράδειγμα της απόφασης της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, Επανεξέταση, Επιτροπή κατά Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, σκέψη 46).

41 Η Επιτροπή παραπέμπει στην απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, RK κατά Συμβουλίου (T-11/17, EU:T:2019:65, σκέψεις 68 και 70).

42 Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2018, Carreras Sequeros κ.λπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-518/16, EU:T:2018:873, σκέψη 61).

43 Η Επιτροπή παραπέμπει στη διάταξη της 6ης Ιουλίου 2001, Dubigh και Zaur-Gora κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-375/00, EU:T:2001:181, σκέψη 21).

44 Η Επιτροπή παραπέμπει στην απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, Tordeur (232/84, EU:C:1985:392, σκέψη 27).

45 Επί παραδείγματι, ποια στοιχεία της αμοιβής του συμβασιούχου υπαλλήλου πρέπει να ληφθούν υπόψη· ποιο φορολογικό καθεστώς πρέπει να ληφθεί υπόψη, δεδομένου ότι οι προϋποθέσεις που εφαρμόζονται στο πλαίσιο του εθνικού καθεστώτος και του καθεστώτος της Ένωσης είναι εντελώς διαφορετικές.

46 ΕΕ 2016, C 202, σ. 266.

ίδιο το EIGE, ως «κύρια δραστηριότητα»[47]. Το αιτούν δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να επαναχαρακτηρίσει τις επίμαχες συμβάσεις ως συμβάσεις που διέπονται από το ΚΛΠ, διότι οι ενάγοντες δεν συνήψαν τις συμβάσεις τους με το EIGE, αλλά με την εναγόμενη εργοδότρια (εταιρία προσωρινής απασχόλησης), και, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το EIGE έχει την ιδιότητα του παρεμβαίνοντος.

V. Ανάλυση

A. Αναδιατύπωση των προδικαστικών ερωτημάτων.

45. Κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, στο Δικαστήριο απόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση η οποία να του παρέχει τη δυνατότητα επίλυσης της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί[48].

46. Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί του ζητήματος αν ένας οργανισμός της Ένωσης όπως το EIGE εμπίπτει στην έννοια του «έμμεσου εργοδότη» κατά την οδηγία 2008/104· σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν η εκ μέρους της Δημοκρατίας της Λιθουανίας εφαρμογή της έννοιας «έμμεσος εργοδότης» ούτως ώστε να καλύπτονται επιχειρήσεις που δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες σημαίνει ότι η τοποθέτηση προσωρινά απασχολουμένων σε τέτοιες επιχειρήσεις διέπεται από την οδηγία 2008/104· σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, αν το EIGE «ασκ[εί] οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν έχ[ει] κερδοσκοπικό χαρακτήρα» δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104· και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν η εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104, όσον αφορά την ίση μεταχείριση από πλευράς του EIGE ως «έμμεσου εργοδότη», και στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ δύο ιδιωτών στην οποία το EIGE έχει απλώς την ιδιότητα του παρεμβαίνοντος, θίγει τη διοικητική αυτονομία του EIGE[49] και αντίκειται στον ΚΥΚ.

47. Επομένως, προτείνω να αναδιατυπωθούν τα έξι προδικαστικά ερωτήματα στα ακόλουθα τέσσερα ερωτήματα.

1) Είναι οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το EIGE, «έμμεσοι εργοδότες» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, της εν λόγω οδηγίας;

2) Έχει η οδηγία 2008/104 την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται σε περίπτωση τοποθέτησης προσωρινά απασχολουμένων σε έμμεσους εργοδότες που δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες;

3) Πρέπει οι τομείς δραστηριότητας και λειτουργίας του EIGE, όπως ορίζονται στα άρθρα 3 και 4 του κανονισμού 1922/2006, να θεωρηθούν ως οικονομικές δραστηριότητες δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104;

47 Η Επιτροπή παραπέμπει στην απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, Mulfinger κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-249/87, EU:C:1989:614).

48 Επί παραδείγματι, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, Generalstaatsanwaltschaft Hamburg (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, σκέψη 27 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

49 Βλ. άρθρο 6 του κανονισμού 1922/2006 και άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ.

4) Εφόσον τα δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους έχουν κρίνει ότι όλες οι θέσεις εργασίας και οι ειδικότητες, τα καθήκοντα των οποίων εκτελούνται από προσωρινά απασχολούμενους, περιλαμβάνουν καθήκοντα τα οποία ασκούν κατ' αποκλειστικότητα οι εργαζόμενοι που υπόκεινται στις διατάξεις του ΚΥΚ, δύνανται οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας και ειδικότητες των προσωρινά απασχολουμένων να θεωρούνται «ίδι[ες] θέσ[εις]» κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 ή μια τέτοια ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 δεν συνάδει με τη διοικητική αυτονομία του EIGE και/ή τον ΚΥΚ[50];

VI. Απαντήσεις επί των προδικαστικών ερωτημάτων όπως αναδιατυπώθηκαν

A. Η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα

48. Η απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι καταφατική. Οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το EIGE, είναι «έμμεσοι εργοδότες» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', αυτής.

49. Το Γενικό Δικαστήριο έχει κρίνει ότι θεσμικό όργανο της Ένωσης, ήτοι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αποτελεί «έμμεσο εργοδότη», για τους σκοπούς του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, χωρίς ωστόσο να αναπτύσσει λεπτομερώς το σκεπτικό του[51]. Επρόκειτο ενδεχομένως για λογική συνέπεια του γεγονότος ότι, πολύ πριν από την έκδοση της οδηγίας 2008/104, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης είχαν προσφύγει σε εταιρίες προσωρινής απασχόλησης για την κάλυψη αναγκών σε προσωρινά απασχολούμενο προσωπικό με συμβάσεις εργασίας διεπόμενες από το εθνικό δίκαιο του τόπου εγκατάστασης του οικείου θεσμικού οργάνου της Ένωσης[52].

50. Επιπλέον, το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης έκρινε, το 2006, ότι το γεγονός ότι σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου συνήφθη με υποκείμενο του δημοσίου διεθνούς δικαίου δεν αρκεί, αυτό καθεαυτό, για να καταστεί αλυσιτελής, όσον αφορά τη διαφορά, η νομολογία του Δικαστηρίου που ερμηνεύει την οδηγία 1999/70 και τη συμφωνία-πλαίσιο που τη συνοδεύει[53]. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, συμφωνώ με τα επιχειρήματα που προέβαλε η Δημοκρατία της Λιθουανίας (βλ. σημείο 32 των παρουσών προτάσεων) σύμφωνα με τα οποία πρέπει η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2008/104 είτε θεσμικών οργάνων της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 13 ΣΕΕ είτε οργανισμών της Ένωσης[54] να είναι ρητή.

51. Μια τέτοια σαφής διατύπωση δεν περιλαμβάνεται στην οδηγία 2008/104. Αντιθέτως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2008/104 ορίζει ευρέως την έννοια του «έμμεσου εργοδότη» ως «*το* φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο και υπό την επίβλεψη και τη διεύθυνση του οποίου εργάζεται ο προσωρινά απασχολούμενος» (η υπογράμμιση δική μου), ενώ το άρθρο 5 του κανονισμού 1922/2006 ορίζει ότι το «Ινστιτούτο έχει νομική προσωπικότητα.

50 Βλ. άρθρο 6 του κανονισμού 1922/2006 και άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ.

51 Απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά ΕΚΤ (T-713/14, EU:T:2016:727, σκέψη 102).

52 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, Tordeur (232/84, EU:C:1985:392), και διάταξη της 6ης Ιουλίου 2001, Dubigh και Zaur-Gora κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-375/00, EU:T:2001:181). Η τελευταία υπόθεση αφορά τοποθέτηση στην Επιτροπή προσωρινά απασχολούμενου από την εταιρία προσωρινής απασχόλησης Manpower. Βλ. στη συνέχεια, παραδείγματος χάριν, διάταξη της 15ης Σεπτεμβρίου 2010, Briot (C-386/09, EU:C:2010:526).

53 Απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2006, Landgren κατά ETF (F-1/05, EU:F:2006:112). Όσον αφορά τη σχέση μεταξύ της οδηγίας 2008/104 και της οδηγίας 1999/70, βλ. υποσημείωση 9 των παρουσών προτάσεων.

54 Υποσημείωση 5 των παρουσών προτάσεων.

Απολαύει, σε κάθε κράτος μέλος, της ευρύτερης δικαιοπρακτικής ικανότητας που αναγνωρίζεται στα νομικά πρόσωπα δυνάμει της νομοθεσίας τους. Ιδίως, δύναται να αποκτά ή να διαθέτει κινητή ή ακίνητη περιουσία και να παρίσταται ενώπιον δικαστηρίου». Επομένως, μια συστηματική ερμηνεία των άρθρων 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', και 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, υπό το πρίσμα του κανονισμού 1922/2006, συνηγορεί επίσης υπέρ της υπαγωγής ενός οργανισμού όπως το EIGE στις παραμέτρους του «έμμεσου εργοδότη» κατά την έννοια της οδηγίας 2008/104[55].

52. Πράγματι, οι μόνοι περιορισμοί γραμματικής φύσεως που επιβάλλονται στην ερμηνεία της έννοιας «έμμεσοι εργοδότες» περιλαμβάνονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, με την προσθήκη της φράσης «ασκούν οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του εάν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα» (βλ. σκέψεις 64 έως 71 των παρουσών προτάσεων). Καμία από τις παρεκκλίσεις από την οδηγία 2008/104 δεν αφορά ειδικά ή συγκεκριμένα τους οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης· οι εν λόγω παρεκκλίσεις είναι το άρθρο 1, παράγραφος 3, σχετικά με τις «συμβάσεις εργασίας ή [τις] σχέσεις εξαρτημένης εργασίας που συνάπτονται στο πλαίσιο ειδικού δημόσιου ή επιδοτούμενου από δημόσιες αρχές προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, ένταξης ή επιμόρφωσης», και το άρθρο 4, παράγραφος 1, όσον αφορά τους «λόγους γενικού συμφέροντος που αφορούν ιδίως την προστασία των προσωρινά απασχολουμένων, τις απαιτήσεις υγείας και ασφάλειας στην εργασία ή την ανάγκη διασφάλισης της εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς εργασίας και της αποφυγής καταχρήσεων». Στο άρθρο 5, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 2008/104 δεν γίνεται αναφορά στους οργανισμούς της Ένωσης σε σχέση με περιορισμούς στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.

53. Εξάλλου, ούτε οι σκοποί της οδηγίας 2008/104 καθιστούν δυνατό τον αποκλεισμό των οργανισμών της Ένωσης από την έννοια των «έμμεσων εργοδοτών». Ο διττός σκοπός της οδηγίας είναι η ανάπτυξη ευέλικτων μορφών εργασίας και, παράλληλα, η επίτευξη ενός υψηλότερου επιπέδου εναρμόνισης της κοινωνικής νομοθεσίας στον τομέα αυτόν. Η κοινωνική νομοθεσία θεμελιώνεται στην εξεύρεση της χρυσής τομής μεταξύ ευελιξίας και ασφάλειας στην αγορά εργασίας και αναφέρεται ως «ευελιξία με ασφάλεια»[56]. Το γράμμα του άρθρου 2 της οδηγίας 2008/104 στην ουσία ανταποκρίνεται σε τέσσερις σκοπούς, ήτοι την προστασία των προσωρινά απασχολουμένων, τη διαφύλαξη της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Συνεπώς, η οδηγία αποσκοπεί στην προώθηση της πρόσβασης των προσωρινά απασχολουμένων σε μόνιμες θέσεις εργασίας στον έμμεσο εργοδότη[57]. Η δημιουργία θέσεων εργασίας, η συμμετοχή και η ένταξη στην αγορά εργασίας συνιστούν ουσιώδεις σκοπούς[58]. Από τη δικογραφία δεν προκύπτει καμία ανακολουθία μεταξύ των σκοπών αυτών και των θέσεων εργασίας που προσφέρουν οι οργανισμοί της Ένωσης. Το EIGE είναι ενεργός παράγοντας στη λιθουανική αγορά εργασίας και, εξάλλου, από το ιστορικό θεσπίσεως του άρθρου 1, παράγραφος 2, δεν προκύπτει η εξαίρεση οργανισμών, όπως το EIGE, από το πεδίο εφαρμογής του[59].

55 Όσον αφορά την ποικιλία των μορφών που καλύπτει το «πλαίσιο» κατά την ερμηνεία των μέτρων της Ένωσης, βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Pinckernelle (C-535/15, EU:C:2016:996, σημείο 40).

56 Βλ. ανάλυση της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston στην υπόθεση KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στον ίδιο εργοδότη μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:300, ιδίως σημείο 36 και εκεί μνημονευόμενες πηγές).

57 Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στον ίδιο εργοδότη μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:823, σκέψη 51). Το Δικαστήριο παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 15 και στο άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2008/104.

58 Όπ.π. (σημείο 50). Το Δικαστήριο παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 11.

59 Επί των προπαρασκευαστικών εργασιών του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, βλ. έκθεση της ομάδας εμπειρογνωμόνων σχετικά με τη «Μεταφορά της οδηγίας 2008/104/ΕΚ περί της εργασίας μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αύγουστος 2011, σ. 6 έως 9 (στο εξής: έκθεση της ομάδας εμπειρογνωμόνων του 2011).

54. Η έννοια των «έμμεσων εργοδοτών» πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως[60], προκειμένου να μη διακυβεύεται η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας 2008/104 και, ως εκ τούτου, να θίγεται η πρακτική αποτελεσματικότητά της, με τον υπερβολικό και αδικαιολόγητο περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της. Και τούτο διότι το Δικαστήριο κατέληξε στο ίδιο συμπέρασμα όσον αφορά την έννοια της «εταιρείας προσωρινής απασχόλησης» κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1 στοιχείο γ′, και το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104[61]. Η ίδια επιταγή πρέπει να εφαρμοστεί απαραιτήτως και στις διατάξεις της οδηγίας 2008/104 που χρήζουν ερμηνείας στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Β. Η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

55. Στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση. Η οδηγία 2008/104 έχει την έννοια ότι αποκλείεται η εφαρμογή της σε περίπτωση τοποθέτησης προσωρινά απασχολουμένων σε έμμεσους εργοδότες οι οποίοι δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες.

56. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ως παραδεκτές αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως που αφορούν διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις στις οποίες τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, αλλά οι εν λόγω διατάξεις έχουν εφαρμογή βάσει του εθνικού δικαίου λόγω παραπομπής του εθνικού δικαίου στο περιεχόμενο των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης[62]. Πρόκειται για εσωτερικές καταστάσεις, περιλαμβανομένων και των αμιγώς εσωτερικών, στις οποίες η εθνική νομοθεσία ακολουθεί την ίδια προσέγγιση με εκείνη που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης[63]. Όπως επισήμανε πρόσφατα ο γενικός εισαγγελέας M. Bobek, το Δικαστήριο έκρινε ότι όταν, στο πλαίσιο ρυθμίσεως καταστάσεων οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οικείας πράξεως της Ένωσης, η εθνική νομοθεσία εναρμονίζει τις λύσεις που προβλέπει προς εκείνες που έχουν γίνει δεκτές από την εν λόγω πράξη, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων που περιλαμβάνονται στην πράξη αυτή, προκειμένου να αποφευχθούν ερμηνευτικές αποκλίσεις στο μέλλον[64].

57. Εντούτοις, αντιθέτως προς την άποψη που υποστηρίζουν η Δημοκρατία της Λιθουανίας και η Επιτροπή (βλ., αντιστοίχως, σημεία 34 και 40 των παρουσών προτάσεων), στη διαφορά της κύριας δίκης υπάρχουν τουλάχιστον τέσσερα εμπόδια για την εφαρμογή της λεγόμενης νομολογίας «Dzodzi», στην οποία καθιερώθηκε η αρχή αυτή[65].

58. Πρώτον, ένα κυρίαρχο ζήτημα στη νομολογία είναι ο προσδιορισμός της διάταξης της νομοθεσίας των κρατών μελών με την οποία εφαρμόζεται «ευθέως και ανεπιφύλακτα» η πράξη της Ένωσης σε πλαίσιο που δεν προβλέπεται από την πράξη αυτή[66]. Μια τέτοια σαφώς

60 Επισημαίνεται ότι η απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883), αφορούσε την άσκηση «οικονομικής δραστηριότητας» από εταιρία προσωρινής απασχόλησης. Δεν εξέτασε το ζήτημα στο πλαίσιο έμμεσου εργοδότη.

61 Όπ.π. (σημείο 36).

62 Απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2019, Belgische Staat (C-469/18 και C-470/18, EU:C:2019:895, σκέψη 21 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

63 Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 2020, I.G.I. (C-394/18, EU:C:2020:56, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

64 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:649, σημείο 2). Βλ. επίσης, επί παραδείγματι, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, K και B (C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 35).

65 Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi (C-297/88 και C-197/89, EU:C:1990:360).

66 Απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, K και B (C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ. επίσης, επί παραδείγματι, αποφάσεις της 28ης Μαρτίου 1995, Kleinwort Benson (C-346/93, EU:C:1995:85, σκέψη 20), της 4ης Ιουνίου 2020, C.F. (Φορολογικός έλεγχος) (C-430/19, EU:C:2020:429, σκέψη 26), και της 10ης Σεπτεμβρίου 2020, Tax-Fin-Lex (C-367/19, EU:C:2020:685, σκέψη 21).

διατυπωμένη διάταξη δεν περιλαμβάνεται στη δικογραφία και η απλή παράλειψη της φράσης «οι οποίες ασκούν οικονομική δραστηριότητα» στο άρθρο 75, παράγραφος 2, του εργατικού κώδικα δεν πληροί την απαίτηση αυτή [67].

59. Δεύτερον, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο κανόνας Dzodzi δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε καταστάσεις για τις οποίες η οικεία οδηγία προβλέπει εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής της [68]. Η περιεχόμενη στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104 διευκρίνιση «έμμεσοι εργοδότες […] οι οποί[οι] ασκούν οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του εάν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα» θα καθίστατο κενή περιεχομένου αν νόμοι που θεσπίζονται βάσει της οδηγίας 2008/104 εκτείνονταν και στην τοποθέτηση προσωρινά απασχολουμένων σε έμμεσους εργοδότες που δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα.

60. Τρίτον, από την επισκόπηση της νομολογίας γενικότερα, και ακολουθώντας και πάλι την άποψη που ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας M. Bobek, προκύπτει ότι αυτό που έχει σημασία είναι αν η διάταξη του δικαίου της Ένωσης της οποίας ζητήθηκε η ερμηνεία χρησιμοποιήθηκε από τον νομοθέτη σε πλαίσιο που απομακρύνεται πολύ από το αρχικό [69]. Το αρχικό πλαίσιο περιορίζεται στους έμμεσους εργοδότες που ασκούν οικονομικές δραστηριότητες, έστω και αν αυτές οριοθετούνται με τη διευκρίνιση του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, «ανεξαρτήτως του εάν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα» [70]. Η εφαρμογή της οδηγίας 2008/104 πέραν των παραμέτρων αυτών έχει ως συνέπεια την επέκτασή της σε ένα απομακρυσμένο και ανοικτό πλαίσιο, σε ευθεία αντίθεση προς το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 2, αυτής.

61. Τέταρτον, επισημαίνεται ότι η οδηγία 2008/104 θεσπίζει ένα προστατευτικό πλαίσιο [71] που αποσκοπεί στη βελτίωση της στοιχειώδους προστασίας των προσωρινά απασχολουμένων [72] όσον αφορά τους βασικούς όρους εργασίας και απασχόλησης [73]. Το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου έκρινε ότι, όσον αφορά τις οδηγίες ελάχιστης εναρμόνισης, τα κράτη μέλη που επιλέγουν να ασκήσουν τη διακριτική ευχέρειά τους προκειμένου να υπερβούν τις ελάχιστες προδιαγραφές που ορίζει μία οδηγία [74] δεν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη [75]. Ομοίως, η οδηγία 2008/104 δεν μπορεί να είναι λυσιτελής για την ερμηνεία του λιθουανικού δικαίου όσον αφορά επιχειρήσεις που δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής, στις οποίες

67 Βλ. συναφώς, ιδίως, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2020, J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:1011).

68 Απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, σκέψεις 33 έως 34, 43 και 54).

69 Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:649, σημείο 50).

70 Βλ., ομοίως, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 2020, J & S Service (C-620/19, EU:C:2020:1011, σκέψεις 46 και 47).

71 Αιτιολογική σκέψη 12 της οδηγίας 2008/104.

72 Αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας 2008/104. Βλ., επίσης, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στον ίδιο εργοδότη μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:823).

73 Αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2008/104.

74 Άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104.

75 Απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, TSN και AKT (C-609/17 και C-610/17, EU:C:2019:981, σκέψη 52). Στη σκέψη 50, το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι επίμαχες περιπτώσεις στις κύριες δίκες διαφέρουν από τις περιπτώσεις όπου μια πράξη της Ένωσης παρέχει στα κράτη μέλη την ελευθερία επιλογής μεταξύ διαφόρων τρόπων εφαρμογής ή διακριτική ευχέρεια ή εξουσία εκτιμήσεως η οποία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του θεσπιζόμενου με την πράξη αυτή καθεστώτος ή ακόμη από την περίπτωση όπου η οικεία πράξη επιτρέπει τη λήψη, εκ μέρους των κρατών μελών, συγκεκριμένων μέτρων με σκοπό τη συμβολή στην επίτευξη του σκοπού της». Βλ., επίσης, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα G. Hogan στην υπόθεση KV (Στεγαστικό επίδομα) (C-94/20, EU:C:2021:155, σημείο 64) και του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 και C-355/19, EU:C:2020:746, σημεία 190 έως 194). Αναγνωρίζω ότι η οδηγία 2008/104, αντίθετα προς την οδηγία την οποία αφορούσε η απόφαση TSN και AKT, δεν περιέχει καμία ειδική διάταξη που να επιτρέπει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν ευνοϊκότερα μέτρα για την προστασία των εργαζομένων. Εντούτοις, η οδηγία 2008/104 αποτελεί οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης, της οποίας τις απαιτήσεις υπερέβη η Λιθουανία κατά τη μεταφορά της στην εσωτερική έννομη τάξη.

τοποθετούνται προσωρινά απασχολούμενοι[76]. Τούτο ισχύει για όλα τα 19 κράτη μέλη που μετέφεραν την οδηγία 2008/104 στην εσωτερική έννομη τάξη τους κατά τον ίδιο τρόπο όπως και η Λιθουανία (βλ. σημείο 27 των παρουσών προτάσεων).

Γ. Η απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα

62. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι καταφατική. Οι τομείς δραστηριότητας και λειτουργίας του EIGE, όπως ορίζονται στα άρθρα 3 και 4 του κανονισμού 1922/2006, πρέπει να θεωρούνται οικονομικές δραστηριότητες δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104.

63. Τούτο ισχύει για τους ακόλουθους λόγους.

64. Πρώτον, στο πλαίσιο ενός άλλου μέτρου κοινωνικής πολιτικής της Ένωσης, ήτοι της οδηγίας 2001/23/ΕΚ του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, σχετικά με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων ή επιχειρήσεων[77], το Δικαστήριο ερμήνευσε συσταλτικά τις περιστάσεις υπό τις οποίες οι δημόσιες επιχειρήσεις αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής λόγω μη ασκήσεως «οικονομικών δραστηριοτήτων», και έκρινε ότι οι περιστάσεις αυτές περιορίζονται στη «διαρθρωτική αναδιοργάνωση της δημόσιας διοίκησης ή [στ]η μεταβίβαση διοικητικών αρμοδιοτήτων μεταξύ δημοσίων διοικητικών αρχών»[78]. Το γεγονός ότι το EIGE είναι δημόσια αρχή δεν εμποδίζει, αυτό καθεαυτό, το EIGE να εμπίπτει στις παραμέτρους του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104 ως «έμμεσος εργοδότης»[79]. Από τις αναλύσεις που ακολουθούν στα σημεία 67 και 68 των παρουσών προτάσεων, σχετικά με τα καθήκοντα και τους τομείς δραστηριότητας του EIGE (βλ., αντιστοίχως, άρθρα 3 και 4 του κανονισμού 1922/2006), και υπό το πρίσμα των στόχων του (άρθρο 2), προκύπτει ότι το EIGE δεν δύναται να χαρακτηρισθεί ότι ασκεί δραστηριότητες οι οποίες ενέχουν άσκηση δημόσιας εξουσίας[80].

65. Δεύτερον, το ιστορικό θεσπίσεως του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104 συνηγορεί υπέρ της ευρείας ερμηνείας της, προκειμένου να αποτραπεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός[81], ενώ το ίδιο συμβαίνει και με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου· η έννοια των

[76] Επισημαίνεται όμως ότι, μολονότι η τοποθέτηση σε τέτοιες επιχειρήσεις δεν υπόκειται στην υποχρέωση για δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας κατά το άρθρο 31 του Χάρτη, αυτές εξακολουθούν να διέπονται από τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται τόσο από το λιθουανικό δίκαιο όσο και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Βλ., μεταξύ άλλων, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα H. Saugmandsgaard Øe στην υπόθεση Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Δικαιώματα επικαρπίας επί γεωργικών γαιών) (C-235/17, EU:C:2018:971).Τούτο ισχύει για όλα τα 19 κράτη μέλη που μετέφεραν την οδηγία 2008/104 στην εσωτερική έννομη τάξη κατά τον ίδιο τρόπο όπως και η Λιθουανία.

[77] ΕΕ 2001, L 82, σ. 16.

[78] Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar, ISS Facility Services (C-344/18, EU:C:2019:1009, σημείο 41), παραπέμποντας στις αποφάσεις της 15ης Οκτωβρίου 1996, Henke (C-298/94, EU:C:1996:382, σκέψη 14), της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, Mayeur (C-175/99, EU:C:2000:505, σκέψη 33), και της 11ης Νοεμβρίου 2004, Delahaye (C-425/02, EU:C:2004:706, σκέψη 30).

[79] Όπ.π.

[80] Για παράδειγμα, απόφαση της 20ής Ιουλίου 2017, Piscarreta Ricardo (C-416/16, EU:C:2017:574, σκέψεις 34 και 35).

[81] Βλ. τη θέση που έλαβαν οι κοινωνικοί εταίροι στην έκθεση της ομάδας εμπειρογνωμόνων του 2011, υποσημείωση 59 των παρουσών προτάσεων, σ. 8.

«οικονομικών δραστηριοτήτων» τείνει να ερμηνεύεται διασταλτικά[82], ανεξαρτήτως του τομέα αρμοδιότητας της Ένωσης στον οποίο τίθεται το ερώτημα[83]. Αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης της ερμηνείας που προσέδωσε το Δικαστήριο στον όρο «οικονομικές δραστηριότητες» του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104, στην απόφασή του της 17ης Νοεμβρίου 2016, Betriebsraat der Ruhrlandklinik[84]. Κατά συνέπεια, το ερώτημα που τίθεται είναι αν το EIGE ασκεί οποιαδήποτε δραστηριότητα συνιστάμενη στην προσφορά αγαθών ή παροχή υπηρεσιών εντός συγκεκριμένης αγοράς[85].

66. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι, δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 3, στοιχείο β′, του κανονισμού 1922/2006, τα έσοδα του ινστιτούτου περιλαμβάνουν τις «εισπράξεις του έναντι παρεχόμενων υπηρεσιών», οπότε ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε ότι το EIGE θα ενεργούσε ως φορέας της αγοράς, ακόμη και αν μέχρι σήμερα, όπως επισήμανε και το EIGE στην απάντησή του στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου, χρηματοδοτείται αποκλειστικά από την Επιτροπή.

67. Επιπλέον, οι σκοποί τους οποίους επιδιώκει το άρθρο 2 του κανονισμού 1922/2006 καθιστούν δυνατό τον εντοπισμό ενός φάσματος αγορών που είναι ανοικτές στην προμήθεια αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών· ο επηρεασμός των εθνικών πολιτικών και των πολιτικών της Ένωσης είναι κλασικό πεδίο δραστηριότητας των ομάδων εμπορικών συμφερόντων· η τεχνική συνδρομή στα θεσμικά όργανα της Ένωσης και στις αρχές των κρατών μελών με σκοπό την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε ζητήματα ισότητας των φύλων δεν αποτελεί μονοπώλιο του EIGE σε ευρωπαϊκό επίπεδο· εξάλλου, στον κανονισμό 1922/2006, η συνδρομή για την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων στις πολιτικές της Ένωσης και στις συνακόλουθες εθνικές πολιτικές δεν επαφίεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του EIGE αλλά αναλαμβάνεται από ένα ευρύ φάσμα φορέων.

68. Παραδείγματα δραστηριοτήτων που συνίστανται στην προσφορά αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών και στις οποίες συμμετέχουν εμπορικές επιχειρήσεις περιλαμβάνονται στα καθήκοντα του EIGE, όπως αυτά απαριθμούνται στο άρθρο 3. Προεξέχοντα παραδείγματα είναι η διάδοση δεδομένων και πληροφοριών για την ισότητα των φύλων, ιδίως, σε ερευνητικά κέντρα, εθνικούς φορείς ισότητας, μη κυβερνητικές οργανώσεις και κοινωνικούς εταίρους (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′)· η διάδοση μεθοδολογικών εργαλείων στα όργανα της Ένωσης και τις κυβερνητικές αρχές των κρατών μελών (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ′)· η διεξαγωγή έρευνας για την κατάσταση στην Ευρώπη όσον αφορά την ισότητα των φύλων (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ′)· η οργάνωση συνεδρίων (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο ζ′)· η προώθηση διαλόγου μεταξύ διαφόρων οργανώσεων (άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο θ′). Δραστηριότητες που εκτελούνται από άλλες οντότητες, ήτοι από «άλλους οργανισμούς, φορείς και αρμόδιες εθνικές και διεθνείς οργανώσεις», αναγνωρίζονται στο άρθρο 4, παράγραφος 3.

82 Επί παραδείγματι, όπως επισήμανα στις προτάσεις μου στην υπόθεση TopFit και Biffi (C-22/18, EU:C:2019:181, σημείο 53), το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση της 11ης Απριλίου 2000 στην υπόθεση Deliège (C-51/96 και C-191/97, EU:C:2000:199, σκέψη 51), η οποία αφορούσε περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας, ότι οι υποτροφίες που χορηγούνται αναλόγως των προηγούμενων αθλητικών επιδόσεων και από την κυβέρνηση, ταυτόχρονα με ιδιωτικές χορηγίες, είναι όλες κρίσιμες ως προς το αν ερασιτέχνης αθλητής είχε συμμετοχή σε οικονομικές δραστηριότητες. Το Δικαστήριο, στην απόφασή του της 13ης Ιουνίου 2019, TopFit και Biffi (C-22/18, EU:C:2019:497), αποδέχθηκε ανενδοίαστα ότι ο D. Biffi είχε ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας ως πολίτης της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 21 ΣΛΕΕ, μολονότι η υπόθεση αφορούσε ερασιτέχνες αθλητές· για τις «οικονομικές δραστηριότητες» στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 1ης Ιουλίου 2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376).

83 Συμμερίζομαι την προσέγγιση που υιοθέτησε ο γενικός εισαγγελέας H. Saugmandsgaard Øe στην υπόθεση Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:518, σημείο 47) ότι, δεδομένου ότι ο ορισμός της άσκησης της «οικονομικής δραστηριότητας» δεν προκύπτει ούτε από το περιεχόμενο της οδηγίας 2008/104 ούτε από τις νομοπαρασκευαστικές εργασίες, το Δικαστήριο άντλησε στοιχεία για την ερμηνεία του από άλλους τομείς του δικαίου της Ένωσης.

84 C-216/15 (EU:C:2016:883).

85 Όπ.π. (σημείο 44 των παρουσών προτάσεων και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

69. Αναγνωρίζω ότι το EIGE δηλώνει, με την απάντησή του στα ερωτήματα του Δικαστηρίου, ότι η βασική αποστολή του είναι η συλλογή δεδομένων, η ανάλυση και η διάδοση δεδομένων, και ότι αποτελεί τη μόνη πηγή συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με την ισότητα ανδρών και γυναικών τόσο στο επίπεδο της Ένωσης όσο και σε εθνικό επίπεδο. Εντούτοις, από τη νομοθεσία που συνοψίσθηκε ανωτέρω προκύπτει ότι αυτή δεν είναι η μόνη δραστηριότητά του.

70. Τέλος, καίτοι από τη δικογραφία προκύπτει ότι όλες οι δραστηριότητες του EIGE χρηματοδοτούνται επί του παρόντος από πόρους της Ένωσης και όχι από εισπράξεις έναντι παρεχόμενων υπηρεσιών βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, στοιχείο β′, του κανονισμού 1922/2006, το γεγονός αυτό δεν αποκλείει τη διαπίστωση ότι ασκεί «οικονομικές δραστηριότητες». Και τούτο επειδή κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104 είναι αδιάφορο αν ο έμμεσος εργοδότης έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα[86]. Βάσει νομολογίας που διαμορφώθηκε σχετικά με την οδηγία 2001/23, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι υπηρεσίες οι οποίες, χωρίς να εμπίπτουν στο πλαίσιο άσκησης δημόσιας εξουσίας, παρέχονται προς το δημόσιο συμφέρον και χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό και ανταγωνίζονται τις υπηρεσίες που παρέχονται από επιχειρηματίες επιδιώκοντες κερδοσκοπικό σκοπό, δύνανται να χαρακτηρισθούν οικονομικές δραστηριότητες[87]. Επομένως, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν το EIGE και η Επιτροπή με την απάντησή τους στις γραπτές ερωτήσεις, είναι αδιάφορο αν το EIGE επιδιώκει σκοπούς ανταγωνισμού κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων του· αυτό που έχει σημασία είναι η ύπαρξη υπηρεσιών σε ανταγωνισμό με *άλλες επιχειρήσεις*, επιδιώκουσες τέτοιους σκοπούς, στις σχετικές αγορές. Ούτε, εξάλλου, ο καθορισμός των καθηκόντων του EIGE στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της Ένωσης (άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1922/2006) περιορίζει την άσκηση «οικονομικών δραστηριοτήτων» του EIGE, λαμβανομένου υπόψη του εύρους της αρμοδιότητας της Ένωσης όσον αφορά την ισότητα των φύλων, η προώθηση της οποίας εξυπηρετεί το γενικό συμφέρον.

71. Τέλος, υπενθυμίζεται ότι η ευρεία ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 2008/104 δικαιολογείται προκειμένου να μη διακυβεύεται η επίτευξη του σκοπού της και θιγεί η πρακτική αποτελεσματικότητά της (βλ. σημείο 54 των παρουσών προτάσεων).

Δ. Η απάντηση στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα

72. Η απάντηση στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα είναι καταφατική. Όταν τα δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους έχουν κρίνει ότι όλες οι θέσεις εργασίας και οι ειδικότητες, τα καθήκοντα των οποίων εκτελούνται από προσωρινά απασχολούμενους, περιλαμβάνουν καθήκοντα τα οποία μπορούν να ασκούν κατ' αποκλειστικότητα οι εργαζόμενοι που υπόκεινται στις διατάξεις του ΚΥΚ, οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας και ειδικότητες των προσωρινά απασχολουμένων θα πρέπει να θεωρηθούν «ίδι[ες] θέσ[εις]» κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104. Η ερμηνεία αυτή συνάδει με τη διοικητική αυτονομία του EIGE[88] και τον ΚΥΚ.

73. Τούτο ισχύει για τους ακόλουθους λόγους.

[86] Επομένως, αντιθέτως προς τα επιχειρήματα που προέβαλε το EIGE, είναι αδιάφορο το ότι το EIGE δεν είναι «υποκείμενο στον φόρο» για τους σκοπούς του άρθρου 9 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΕΕ 2006, L 347, σ. 1). Βλ. έγγραφο της Επιτροπής ARES (2018) 4985586-28/09/2018.

[87] Απόφαση της 20ής Ιουλίου 2017, Piscarreta Ricardo (C-416/16, EU:C:2017:574, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Επισημαίνεται ότι η οδηγία 1999/70, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου, με την οποία συνδέεται η οδηγία 2008/104 (βλ. υποσημείωση 9 των παρουσών προτάσεων), έχει εφαρμογή στις συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου που συνάπτονται με τη δημόσια διοίκηση και άλλους φορείς του δημόσιου τομέα. Βλ. απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2018, Sciotto (C-331/17, EU:C:2018:859, σκέψη 43). Το πλαίσιο αυτό συνηγορεί υπέρ του αποκλεισμού από την έννοια της άσκησης «οικονομικών δραστηριοτήτων», κατά την οδηγία 2008/104, μόνον των δημοσίων οργανισμών που ασκούν ουσιώδη δημόσια καθήκοντα.

[88] Βλ. άρθρο 6 του κανονισμού 1922/2006 και άρθρα 335 και 336 ΣΛΕΕ.

74. Πρώτον, υπεύθυνη για την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης που προβλέπεται στο άρθρο 5 παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 θεωρείται η εναγόμενη εργοδότρια. Οι ενάγοντες επισημαίνουν (σημείο 24 των παρουσών προτάσεων) ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, προκειμένου να καθορίσει τις απορρέουσες από το λιθουανικό δίκαιο ευθύνες που υπέχει η εναγόμενη εργοδότρια, και όχι το EIGE, έναντι των εναγόντων. Συνεπώς, ως ένα βαθμό, η ανάλυση στις γραπτές παρατηρήσεις σχετικά με το κατά πόσον οι υποχρεώσεις που προβλέπουν οι οδηγίες της Ένωσης ισχύουν για τα θεσμικά όργανα της Ένωσης όταν ενεργούν ως εργοδότης είναι περιττή [89], δεδομένου ότι οι αποφάσεις αυτές αφορούν προσφυγές ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου στο πλαίσιο των οποίων το θεσμικό όργανο ήταν καθού σε καταγγελίες των υπαλλήλων του [90]. Οι εν λόγω αποφάσεις αφορούν τον αντίκτυπο των οδηγιών επί των θεσμικών οργάνων της Ένωσης όσον αφορά τις σχέσεις τους με το «προσωπικό τους» [91].

75. Δεύτερον, δεν τίθεται ζήτημα προσβολής ούτε της αυτονομίας του EIGE ούτε του ΚΥΚ, διότι οι ενάγοντες ζητούν μόνον, και αποκλειστικά από την εναγόμενη, και όχι από το EIGE, την καταβολή των καθυστερούμενων αποδοχών που ισχυρίζονται ότι τους οφείλονται, και όχι τη μετατροπή των συμβάσεων προσωρινής απασχόλησής τους σε σχέση εργασίας αορίστου χρόνου. Επομένως, δεν τίθεται το ζήτημα αν τα λιθουανικά δικαστήρια απέδωσαν στους ενάγοντες την ιδιότητα του υπαλλήλου ή του λοιπού προσωπικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά παράβαση του ΚΥΚ και της αυτονομίας των θεσμικών οργάνων της Ένωσης [92]. Συνεπώς, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, η διαφορά της κύριας δίκης διακρίνεται από την απόφαση Tordeur [93], την οποία επικαλέστηκε η Επιτροπή με την απάντησή της στις γραπτές ερωτήσεις του Δικαστηρίου, επειδή ο προσωρινά απασχολούμενος στην υπόθεση εκείνη επικαλέστηκε, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, διάταξη του βελγικού δικαίου η οποία υποχρέωνε την Επιτροπή να επαναχαρακτηρίσει μια σύμβαση ορισμένου χρόνου ως σύμβαση αορίστου χρόνου. Το Δικαστήριο έκρινε ως ακολούθως:

«Βεβαίως η κοινωνική προστασία του προσωρινώς απασχολουμένου δεν πρέπει να παραμελείται για μόνο το λόγο ότι ο τελευταίος τίθεται στη διάθεση κοινοτικού οργάνου. Ωστόσο, η προστασία αυτή δεν μπορεί να εξασφαλίζεται με μέτρα που θα συνιστούσαν επέμβαση στη σφαίρα της αυτονομίας των οργάνων των Κοινοτήτων. […] η σύναψη σύμβασης αορίστου χρόνου δεν μπορεί

89 Δημοκρατία της Λιθουανίας (σημείο 33 των παρουσών προτάσεων), Επιτροπή (σημείο 42 των παρουσών προτάσεων).

90 Βλ., επί παραδείγματι, αποφάσεις 19ης Σεπτεμβρίου 2013, Επανεξέταση, Επιτροπή κατά Strack (C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570), της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά ΕΚΤ (T-713/14, EU:T:2016:727, σκέψεις 105 και 106), και της 7ης Φεβρουαρίου 2019, RK κατά Συμβουλίου (T-11/17, EU:T:2019:65). Για τις βάσεις επί των οποίων οι οδηγίες δεσμεύουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, βλ. Cortese, B., «Reasonableness of legislative choices and protection against (discriminatory) dismissal of temporary staff: does the approach of the Court of Justice of the European Union to judicial review and judicial control meet high rule of law standards?» (2012) 12 Era Forum 641, 650 έως 651.

91 Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2018, Carreras Sequeros κ.λπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής (T-518/16, EU:T:2018:873, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., επίσης, απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2019, VF κατά ΕΚΤ (T-39/18, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2019:683).

92 Απόφαση της 11ης Μαρτίου 1975, Porrini κ.λπ. (65/74, EU:C:1975:38, σκέψεις 14 και 15). Βλ., επίσης, αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 2000, Vitari (C-126/99, EU:C:2000:609, σκέψη 31), και της 8ης Σεπτεμβρίου 2005, AB (C-288/04, EU:C:2005:526, σκέψη 31). Όπως επισημαίνεται στην απόφαση περί παραπομπής, ο κανονισμός (ΕΕ, Ευρατόμ) 2018/1046 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Ιουλίου 2018, σχετικά με τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης, την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 1296/2013, (ΕΕ) αριθ. 1301/2013, (ΕΕ) αριθ. 1303/2013, (ΕΕ) αριθ. 1304/2013, (ΕΕ) αριθ. 1309/2013, (ΕΕ) αριθ. 1316/2013, (ΕΕ) αριθ. 223/2014, (ΕΕ) αριθ. 283/2014 και της απόφασης αριθ. 541/2014/ΕΕ και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) αριθ. 966/2012 (ΕΕ 2018, L 193, σ. 1), απαγορεύει την ανάθεση καθηκόντων σε πρόσωπα που δεν εμπίπτουν στον ΚΥΚ. Το ζήτημα όμως αυτό, το οποίο αφορά μόνον τις αποδοχές, δεν τίθεται εν προκειμένω.

93 Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985 (232/84, EU:C:1985:392).

να μην απορρέει από απόφαση της αρχής που ορίζεται ως αρμόδια σχετικώς αλλά από το γεγονός, έστω και αν διαπιστώνεται με απόφαση του εθνικού δικαστή, ότι δεν τηρήθηκαν ορισμένες διατάξεις περί προσωρινής απασχολήσεως της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους» [94].

76. Πράγματι, από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι κάποιος άλλος πλην της εναγόμενης εργοδότριας είναι υπεύθυνος είτε για την καταβολή των αποδοχών που ζητούν οι ενάγοντες είτε για την εκπλήρωση της υποχρέωσης του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104, σύμφωνα με την οποία οι «βασικοί όροι εργασίας και απασχόλησης των προσωρινά απασχολούμενων, κατά τη διάρκεια της τοποθέτησής τους σε έμμεσο εργοδότη, είναι τουλάχιστον αυτοί που θα εφαρμόζονταν εάν οι εργαζόμενοι είχαν προσληφθεί απευθείας από τον εν λόγω εργοδότη για να καταλάβουν την ίδια θέση» [95].

77. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έννοια των «αποδοχών» βάσει της οδηγίας 2008/104 δεν ορίζεται στη διάταξη αυτή [96] και ότι υπάρχουν άλλες διατάξεις της εν λόγω οδηγίας οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την αυτονομία του EIGE, όπως το άρθρο 10, το οποίο επιτρέπει στα κράτη μέλη να επιβάλλουν κυρώσεις σε έμμεσους εργοδότες. Ωστόσο, τούτο εξαρτάται από τη φύση της κύρωσης και τις περιστάσεις της εκάστοτε υπόθεσης. Η διαφορά της κύριας δίκης, αντιθέτως, περιορίζεται στις «αποδοχές» βάσει του άρθρου 3, στοιχείο στ′, περίπτωση ii, και στον τρόπο υπολογισμού «τουλάχιστον εκείνων [των αποδοχών] που θα ίσχυαν» αν οι ενάγοντες είχαν προσληφθεί απευθείας δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 1. Η προσφυγή των λιθουανικών δικαστηρίων στο άρθρο 80 του ΚΛΠ είναι εύλογη, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών διαπιστώσεων, και δεν συμφωνώ με τα επιχειρήματα της Επιτροπής ότι αυτό δημιουργεί ανυπέρβλητες δυσχέρειες (βλ. υποσημείωση 45 των παρουσών προτάσεων).

78. Το EIGE και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι η έννοια της φράσης «είχαν προσληφθεί απευθείας από τον εν λόγω εργοδότη για να καταλάβουν την ίδια θέση», κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104, δικαιολογεί τη σύγκριση μεταξύ των προσωρινά απασχολουμένων που προσλαμβάνονται απευθείας από το EIGE για προσωρινή απασχόληση δυνάμει του λιθουανικού δικαίου, και όχι μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης, ενώ τόσο οι ενάγοντες όσο και η Δημοκρατία της Λιθουανίας υποστηρίζουν ότι η συγκριτική εξέταση πρέπει μάλλον να συνεπάγεται την εξέταση της πρόσληψης βάσει του ΚΥΚ.

79. Κανένα από τα επιχειρήματα αυτά δεν αντανακλά την πλήρη εικόνα της εξέτασης που απαιτείται. Δέον να υπενθυμιστεί ότι, κατά την «αρχή της ίσης μεταχείρισης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104 […] οι βασικοί όροι απασχόλησης και εργασίας των προσωρινά απασχολουμένων, κατά τη διάρκεια τοποθέτησής τους σε έμμεσο εργοδότη, είναι τουλάχιστον αυτοί που θα εφαρμόζονταν εάν οι εργαζόμενοι είχαν προσληφθεί απευθείας από τον εν λόγω εργοδότη για να καταλάβουν την ίδια θέση» [97].

[94] Όπ.π. (σκέψεις 27 και 28). Στη σκέψη 26, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι «σύμφωνα με το άρθρο 6 του καθεστώτος που εφαρμόζεται επί του λοιπού προσωπικού των Κοινοτήτων, κάθε όργανο προσδιορίζει τις αρχές οι οποίες είναι εξουσιοδοτημένες να συνάπτουν τις συμβάσεις προσλήψεως υπαλλήλων είτε πρόκειται για έκτακτους ή επικουρικούς ή τοπικούς υπαλλήλους ή ακόμα και για ειδικούς συμβούλους». Βλ. επίσης, επί παραδείγματι, απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2005, AB (C-288/04, EU:C:2005:526). Επισημαίνεται ότι η υπόθεση της κύριας δίκης δεν μπορεί να συγκριθεί με την κατάσταση που εξέτασε ο γενικός εισαγγελέας L. A. Geelhoed στην υπόθεση Betriebsrat der Vertretung der Europäischen Kommission in Österreich (C-165/01, EU:C:2003:224, σημείο 100). Ως παράδειγμα αποφάσεως του Δικαστηρίου στην οποία διάταξη δικαστηρίου κράτους μέλους που αφορούσε τοπικούς υπαλλήλους που υπηρετούσαν σε οργανισμό της Ένωσης βάσει του ΚΛΠ δεν συνιστούσε επέμβαση στη σφαίρα αυτονομίας των κοινοτικών οργάνων, βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2000, Vitari (C-126/99, EU:C:2000:609).

[95] Βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2008/104.

[96] Για προτάσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης μπορούν να βοηθήσουν στην εξέταση αυτή, βλ. έκθεση της ομάδας εμπειρογνωμόνων του 2011, υποσημείωση 59 των παρουσών προτάσεων, σ. 16 έως 18.

[97] Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2020, KG (Διαδοχικές τοποθετήσεις στον ίδιο εργοδότη μέσω εταιρίας προσωρινής απασχόλησης) (C-681/18, EU:C:2020:823, σκέψη 52).

80. Όπως διευκρινίστηκε με τις γραπτές παρατηρήσεις των εναγόντων (βλ. σημείο 29 των παρουσών προτάσεων) και με τις γραπτές παρατηρήσεις της Δημοκρατίας της Λιθουανίας (σημείο 37 των παρουσών προτάσεων), το άρθρο 5, παράγραφος 1, απαιτεί τη διερεύνηση των δικανικών στοιχείων [98]. Ασκούσαν πράγματι οι ενάγοντες, στις θέσεις εργασίας που κατέλαβαν, καθήκοντα εργαζομένου ο οποίος, βάσει του ΚΥΚ, λαμβάνει υψηλότερες αποδοχές από αυτές που καταβάλλονται στο πλαίσιο της σύμβασης προσωρινής απασχόλησης; Στο πλαίσιο αυτής της εξέτασης, οι συμβάσεις εργασίας και ο ΚΥΚ χρησιμεύουν περισσότερο ως αποδεικτικά στοιχεία παρά ως νομικοί κανόνες. Πάντως, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η επιτροπή επίλυσης εργατικών διαφορών ανέλαβε ακριβώς αυτή την εξέταση των δικανικών στοιχείων (βλ. σημείο 20 των παρουσών προτάσεων). Αφού εξακριβώθηκε, βάσει αποδεικτικών στοιχείων, ποια ακριβώς ήταν τα καθήκοντα και οι δραστηριότητες που ασκούσαν οι προσωρινά απασχολούμενοι, και κατόπιν ανάλυσης των συμφωνηθέντων, η επιτροπή επίλυσης εργατικών διαφορών αποφάσισε ότι η εναγόμενη έπρεπε να καταβάλλει τις αποδοχές της επιμέρους ομάδας καθηκόντων ΙΙ, βαθμός 4, δυνάμει του άρθρου 80 του ΚΛΠ.

81. Τρίτον, όπως επισημάνθηκε, ο περιορισμός της αρχής της ίσης μεταχείρισης, η οποία αποτελεί έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους της οδηγίας 2008/104, επιτρέπεται μόνο σε «ορισμένες περιστάσεις» [99]. Οι περιστάσεις αυτές προβλέπονται στο άρθρο 5, παράγραφοι 2, 3, και 4, της οδηγίας 2008/104. Δεν έχουν σχέση με την υπόθεση της κύριας δίκης.

82. Τέλος, ενδεχομένως να τεθεί το ερώτημα ποιες είναι οι επιπτώσεις σε περίπτωση που το EIGE υπερβεί την εξουσία εκτίμησης που διαθέτει, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 5, του κανονισμού 1922/2006, «να συνάπτει συμβατικές σχέσεις, ιδίως συμφωνίες υπεργολαβίας, με άλλους οργανισμούς, για την εκτέλεση των καθηκόντων που ενδεχομένως τους αναθέτει» [100], ή ενεργήσει κατά παράβαση του ΚΥΚ που δεσμεύει το EIGE δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 1, του κανονισμού 1922/2006 [101];

83. Κατά πάγια νομολογία, «η προσωρινή αυτή απασχόληση χαρακτηρίζεται από τριγωνική σχέση μεταξύ του εργαζομένου, μιας εξωτερικής εταιρίας και του θεσμικού οργάνου ή του οργανισμού της Ένωσης, σχέση η οποία προϋποθέτει ότι έχουν συναφθεί δύο συμβάσεις: μια πρώτη σύμβαση μεταξύ της εταιρίας προσωρινής απασχολήσεως και του θεσμικού οργάνου ή του οργανισμού της Ένωσης και μια δεύτερη σύμβαση μεταξύ του προσωρινώς απασχολουμένου και της εταιρίας προσωρινής απασχολήσεως. […] Στο πλαίσιο αυτό, η σχέση αυτή χαρακτηρίζεται από την παρουσία ενδιάμεσης ιδιωτικής εταιρίας, η οποία αποκομίζει κέρδος θέτοντας έναν εργαζόμενο στη διάθεση του θεσμικού οργάνου της Ένωσης ή τοποθετώντας τον για την εκτέλεση συγκεκριμένων καθηκόντων στο πλαίσιο ή για λογαριασμό του οργάνου αυτού. Η παρέμβαση των εν λόγω εξωτερικών εταιριών ως ενδιαμέσων είναι αυτή που δεν επιτρέπει να συναχθεί η ύπαρξη άμεσου νομικού δεσμού μεταξύ του ενδιαφερομένου και του θεσμικού οργάνου ή οργανισμού της Ένωσης» [102].

98 Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της εξέτασης της παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εναπόκειται στο δικαστήριο του κράτους μέλους να εκτιμήσει το σύνολο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, περιλαμβανομένης της συγκρισιμότητας των οικείων ομάδων, της ύπαρξης ή μη διαφορετικής μεταχείρισης, καθώς και του αντικειμενικώς δικαιολογημένου χαρακτήρα της. Βλ., για παράδειγμα, προτάσεις μου στην υπόθεση Gilda-Unams κ.λπ. (C-282/19, EU:C:2021:217).

99 Αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 2008/104.

100 Όσον αφορά το δικαίωμα της Επιτροπής να συνάπτει συμβατικές σχέσεις, γενικώς, βλ. απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, Mulfinger κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-249/87, EU:C:1989:614, σκέψη 10). Βλ., επίσης, άρθρα 272 και 335 ΣΛΕΕ.

101 Κατά πάγια νομολογία, τούτο μπορεί να προκύψει, επί παραδείγματι, όταν πρόκειται για ένα από τα καθήκοντα που οι Συνθήκες αναθέτουν στα θεσμικά όργανα και, ως εκ τούτου, απαιτείται απασχόληση βάσει του ΚΥΚ και όχι συμβάσεις οι οποίες διέπονται από το δίκαιο των κρατών μελών. Βλ. απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, Mulfinger κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-249/87, EU:C:1989:614).

102 Απόφαση της 13ης Ιουλίου 2018, Quadri du Cardano κατά Επιτροπής (T-273/17, EU:T:2018:480, σκέψη 68 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Βλ., επίσης, απόφαση της 11ης Απριλίου 2013, Della Rocca (C-290/12, EU:C:2013:235, σκέψη 40).

84. Μια τριγωνική σχέση δικαιολογεί επομένως μια τριγωνική λύση· εναπόκειται στην εναγόμενη εργοδότρια, και όχι στους ενάγοντες, να προσφύγει στο Γενικό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αίτημα την επιστροφή από το EIGE των διαφορών αποδοχών που διέταξε το λιθουανικό δικαστήριο αν επιθυμούν να υποστηρίξουν, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, ότι το EIGE υπερέβη τις αρμοδιότητές του όσον αφορά τη φύση της εργασίας που ανέθεσε στην πραγματικότητα στους ενάγοντες. Όπως υποστήριξε η Δημοκρατία της Λιθουανίας (σημείο 35 των παρουσών προτάσεων), η λύση αυτή συνάδει με την απουσία διατάξεων του ΚΥΚ σχετικά με τους προσωρινά απασχολούμενους.

85. Καταλήγω στο συμπέρασμα αυτό υπό το πρίσμα του δικαιώματος προσβάσεως σε δικαστήριο και αποτελεσματικής προσφυγής δυνάμει του άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη [103], λαμβανομένων υπόψη των δυσχερειών που θα αντιμετώπιζαν όσον αφορά την απόκτηση ενεργητικής νομιμοποιήσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, ελλείψει συμβάσεως με το EIGE [104].

VII. Πρόταση

86. Προτείνω συνεπώς να δοθούν στο Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανώτατο Δικαστήριο, Λιθουανία) οι ακόλουθες απαντήσεις.

1) Οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων, είναι «έμμεσοι εργοδότες» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, περί της εργασίας μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2008/104.

2) Η οδηγία 2008/104 έχει την έννοια ότι αποκλείεται η εφαρμογή της σε περίπτωση τοποθέτησης προσωρινά απασχολουμένων σε έμμεσους εργοδότες οι οποίοι δεν ασκούν οικονομικές δραστηριότητες.

3) Οι τομείς δραστηριότητας και λειτουργίας του EIGE, όπως ορίζονται στα άρθρα 3 και 4 του κανονισμού (ΕΚ) 1922/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, περί ιδρύσεως Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων, πρέπει να θεωρούνται οικονομικές δραστηριότητες δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/104.

4) Εφόσον τα δικαστήρια του οικείου κράτους μέλους έχουν κρίνει ότι όλες οι θέσεις εργασίας και οι ειδικότητες, τα καθήκοντα των οποίων εκτελούν προσωρινά απασχολούμενοι, περιλαμβάνουν καθήκοντα τα οποία μπορούν να ασκούν κατ' αποκλειστικότητα οι εργαζόμενοι που υπόκεινται στις διατάξεις του κανονισμού υπηρεσιακής κατάστασης των υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι αντίστοιχες θέσεις εργασίας και ειδικότητες των εν

[103] Βλ. μεταξύ άλλων, στο πλαίσιο των ζητημάτων που προκύπτουν εν προκειμένω, απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, SatCen v KF (C-14/19 P, EU:C:2020:492).

[104] Βλ., επί παραδείγματι, διάταξη της 6ης Ιουλίου 2001, Dubigh και Zaur-Gora κατά Επιτροπής (T-375/00, EU:T:2001:181), και απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2016, IPSO κατά ΕΚΤ (T-713/14, EU:T:2016:727). Η αιτιολογική σκέψη 21 της οδηγίας 2008/104 είναι επίσης κρίσιμη εν προκειμένω, κατά την οποία τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να προβλέπουν, «[σ]ε περιπτώσεις παράβασης των υποχρεώσεων» που απορρέουν από την οδηγία 2008/104, «κυρώσεις οι οποίες να είναι ουσιαστικές, αποτρεπτικές και ανάλογες», όπως εξάλλου επιβάλλεται και από το άρθρο 10 της οδηγίας 2008/104. Περαιτέρω, εξωσυμβατική ευθύνη φαίνεται να αποκλείεται βάσει της νομολογίας. Βλ., επί παραδείγματι, απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 1985, Tordeur (232/84, EU:C:1985:392, σκέψεις 15 έως 21).

λόγω προσωρινά απασχολουμένων θα πρέπει να θεωρούνται «ίδι[ες] θέσ[εις]» κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/104. Η ερμηνεία αυτή συνάδει με τη διοικητική αυτονομία του EIGE και τον ΚΥΚ.